

Калі мара
становіцца
явай
стар. 5

Што збліжае
розныя
пакаленні
стар. 6

Дзе
заканчваецца
мысленне
стар. 12

Свята Перамогі і чалавечнасць

Фота БелТА.

Сёлета беларускі народ адзначыць 78-ю гадавіну перамогі над нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Свята гэтае знакавае для суайчыннікаў: свайна была адной з самых жорсткіх для Беларусі і ў той жа час паказала свету і самім сабе сапраўдную сутнасць чалавека. Так, у найскладанейшых умовах у людзях абуджалася воля да жыцця, жаданне падтрымаць і выратаваць тых, хто побач, нават з рызыкай для сябе і ўласных сямей... Так, жыхары акупаваных вёсак дапамагалі партызанам, збеглым вязням з канцэнтрацыйных лагераў, хавалі яўрэйскіх дзетак. Любоў да родных і да свайго кутка, надзея вярнуцца ў любыя мясціны трымалі над безданню болю, адчаю і страт тых, хто абараняў Радзіму на франтах...

Гісторыя ведае шмат прыкладаў мужнасці, звышчалавечага трывання, адданасці сваёй зямлі і народу — яны сталі падмуркам, на якім была здобыта перамога. Ужо чацвёртае пакаленне суайчыннікаў не бачыла ваенных крываваў падзей, што выпрабавуюць на годнасць і чалавечнасць. А сутнасць паняццяў гэтых менавіта ў тым і палягае, каб вывучаць войны было магчыма толькі на старонках падручнікаў ды раманаў, па кадрах дакументальных і мастацкіх фільмаў...

«ЛіМ»-акцэнт

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў суайчыннікаў са Святам працы. «Добрасумленнае і адказнае стаўленне да справы дало магчымасць беларусам выстаяць у самыя складаныя перыяды гісторыі і пабудаваць незалежную дзяржаву, — гаворыцца ў віншаванні. — Служэнне агульнай мэце заўсёды было і застаецца крытэрыем поспеху і прызнання на нашай зямлі. Ствараючы і рэалізоўваючы задумы і мары, мы надаём жыццю сэнс, асабістымі поспехамі і дасягненнямі прымнажаем нацыянальны здбытак. Шчыра жадаю, каб кожны чалавек знайшоў сваё прызнанне, якое прыносіла б радасць новых адкрыццяў і самарэалізацыі». Кіраўнік дзяржавай падзякаваў прадстаўнікам усіх прафесій за штодзённыя працоўныя подзвігі, майстэрства і пастаяннае імкненне да развіцця.

Пашана. Дзяржаўных узнагарод удастоены 56 прадстаўнікоў розных сфер дзейнасці. Адна з іх — Аляксандр Лукашэнка. Ордэны, медалі і ганаровыя званні ім прысуджаны за шматгадовую плённую працу, высокі прафесіяналізм, узорнае выкананне службовых абавязкаў, заслугі ў воінскай службе і ахове дзяржаўнай грамадзянскай дысцыпліны і ліквідацыі надзвычайных сітуацый прыроднага і тэхнагеннага характару; значны асабісты ўклад у рэалізацыю бюджэтна-фінансавай і падатковай палітыкі, развіццё судовай сістэмы, прыродаахоўнай і судова-экспертнай дзейнасці, нафтапрадукцый, транспартнай і будаўнічай галін, рэальнага сектара эканомікі і знешнеэканамічных сувязей, прамысловасці і сельскагаспадарчай вытворчасці, дасягненні ў грамадскай дзейнасці, адукацыі, навуцы, культуры і мастацтва. Сярод узнагароджаных — артыстка-вакалістка Маладзёжнага тэатра эстрады Людміла Радзіёнава, якая ўдастоена медалю Францыска Скарыны.

Конкурс. Міністэрства культуры праводзіць паўторны конкурс эскізных праектаў надмагільнага манумента народнай артысткі БССР Галіне Арловай у Мінску. Да ўдзелу запрашаюцца аўтары або аўтарскія калектывы са скульптараў і архітэктараў, якія маюць сярэдняю спецыяльную ці вышэйшую адукацыю або атрымліваюць яе. Заяўку ў Міністэрства культуры неабходна падаць да 31 мая ўключна. Матэрыялы конкурсу павінны быць прадстаўлены ўдзельнікамі не пазней чым 31 мая на адрас Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. Пераможца конкурсу атрымае права стварыць надмагільны манумент у адпаведнасці з заканадаўствам.

Тэатр. Рэспубліканскі тэатральны фестываль «Перамога» праходзіць у Беларусі да 16 мая. Форум арганізаваны ў межах мерапрыемстваў, прысвечаных святкаванню Дня Перамогі. Яго мэта — спрыяць знаёмству гледачоў з найлепшымі спектаклямі патрыятычнай тэматыкі, захаваць творчыя работнікі, якія ажыццяўляюць пастановкі такога кірунку. Арганізатарамі мерапрыемства выступаюць Міністэрства культуры, Мінскі абласны выканаўчы камітэт, Мінскі гарадскі выканаўчы камітэт і Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы. Сцэна апошняга стала пляцоўкай для правядзення фестываля. Спектаклі мінскіх тэатраў з ліку фестывальных аўдыторыя змога ўбачыць на іх уласных сцэнах. У праграме — «Альпійская балада» Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі, «Трыбунал» Гродзенскага драмтэатра, «Пасланне з мінулага» Палескага драмтэатра і іншыя.

Вярнісаж. Выстаўка графікі Леаніда Шчамялёва «Нараджэнне творчасці» працуе ў Нацыянальным мастацкім музеі. У яе ўвайшлі творы са збору музея і калекцыі сямі мастака. Як адначасова арганізатары, Леанід Шчамялёў рэдка звяртаўся да малюнка як да самастойнага жанру, аднак у раннія гады сваёй творчасці стварыў шэраг партрэтаў алоўкам: «Партрэт мастака І. Басава», «Партрэт рабочага Кузьміна» і іншыя. Уражання ад шматлікіх падарожжаў перададзены часцей за ўсё ў хуткіх замалёўках, якія таксама паслужылі матэрыялам для наступных жывапісных твораў. Работа выстаўкі «Нараджэнне творчасці» працягнецца да 10 ліпеня.

Рэгіён. Выстаўка «Бясконцае лініі мора» адкрылася ў Гомельскім абласным цэнтры народнай творчасці, паведамляе БелТА. Свае работы прадставілі пераможцы V адкрытага фестывальна-конкурснага дзіцячай творчасці «Я хачу стварыць чуда». Праект па традыцыі прысвечаны юбілею аднаго з вядомых мастакоў свету, які ўнёс вялікі ўклад у скарбніцу сусветнай культуры. У мінулым годзе ім стаў знакаміты мастак-марыніст Іван Айвазоўскі. У конкурсе прынялі ўдзел амаль 400 работ з розных куткоў Беларусі, а таксама Італіі і ЗША. Найлепшыя з іх і ўбачаць наведвальнікі выстаўкі «Бясконцае лініі мора». Экспазіцыя адрасавана шырокаму колу гледачоў. Уваход свабодны.

Агляд афіцыйных падзей ад **Яўгені ШЫЦЬКІ**

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Федэрацыя прафсаюзаў Беларусі ўручыла прэміі ў галіне працы за найбольш выдатныя і значныя прафесійныя дасягненні. Сярод узнагароджаных — пісьменніца і журналістка, першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі, старшыня секцыі дзіцячай літаратуры СПБ **Алена СТЭЛЬМАХ**. Творца стала лаўрэатам у галіне літаратуры, мастацтва, журналістыкі і аматарскай творчасці за кнігу «Навазды. Дзяржынскі раён». Віншuem Алену Анагольёву за узнагародай!

Незабытыя імёны

У мінулыя пятніцу, 28 красавіка, у Мемарыяльнай зале сталічнага Дома літаратара адбылося пасяджэнне Прэзідыума Саюза пісьменнікаў Беларусі. Па традыцыі мерапрыемства пачалося з прыёму ў пісьменніцкую арганізацыю новых членаў. Акрамя таго, удзельнікі сходу абмеркавалі пытанні зацвярджэння плана творчых вечароў, мемарыялізацыі імён айчынных пісьменнікаў, падрыхтоўкі да Дня беларускага пісьменства, а таксама шэраг іншых надзённых праблем.

Перад пачаткам сходу старшыня СПБ Аляксандр Карлюкевіч ад імя грамадскага аб'яднання выказаў падзяку за актыўны ўдзел у мерапрыемствах ХХХ Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу і ўручыў адпаведныя граматы маладым удзельнікам форуму Даніілу Янцэвічу і Сафіі Платонавай.

Ажыўленую дыскусію выклікала пытанне аб зацвярджэнні плана

творчых вечароў у ДOME літаратара на перыяд з ліпеня да снежня бягучага года. Патрэба ў фарміраванні такога плана ўзнікла, паколькі пачасціліся імпрэзы грамадскага аб'яднання на пляцоўцы вялікай залы Дома літаратара. Звярнула на сябе ўвагу агульная дырэктарам Цэнтра падтрымкі літаратуры пры Саюзе пісьменнікаў Беларусі Анаголем Матвіенкам прапанова аб змяненні фармату творчых вечароў на забаўляльны з магчымым прыцягненнем да ўдзелу асоб, напрамку не звязаных з пісьменніцтвам. Удзельнікі абмеркавання сшыліся на думцы, што ў прыкрытце павінны заставацца менавіта літаратары, а мэты творчых вечароў — у першую чаргу асветніцкія і толькі потым рэкрэацыйныя.

Спыніліся таксама на пытаннях аб падрыхтоўцы да Дня беларускага пісьменства ў Гарадку і ўдзеле ў Рэспубліканскім літаратурным конкурсе для дзяцей і юнацтва «Кніга мне — кніга ўва мне» Саюза пісьменнікаў Беларусі сумесна

з Сінадальным аддзелам Беларускай праваслаўнай царквы.

Асобным блокам былі вынесены пытанні аб мемарыялізацыі і ўшанаванні памяці выдатных майстроў слова. Старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Міхась Пазнякоў запрасіў калег далучыцца да своеасаблівага суботніка на магілах пісьменнікаў, пахаваных на Вайсковых могілках у Мінску, што пройдзе ў канцы мая. У сваю чаргу першы намеснік старшыні СПБ Алена Стэльмах распавяла аб дзейнасці па ўшанаванні памяці доктара гістарычных навук, прафесара і пісьменніка Анатолія Шаркова і прапанавала хадайнічаць перад Лагойскім райвыканкамам аб мемарыялізацыі яго імя.

Члены прэзідыума аднагалосна прагаласавалі за вылучэнне на Дзяржаўную прэмію Рэспублікі Беларусі празаіка, заслужанага дзеяча культуры Беларусі, лаўрэата Нацыянальнай літаратурнай прэміі Зіновія Прыгодзіча.

Каміла НАВІНКІНА

прыняты ў СПБ

Уладзімір Нікаандрвіч ДРАБО. Нарадзіўся 17 красавіка 1953 года ў в. Вострава Мёрскага раёна Віцебскай вобласці. Скончыў Магілёўскі машынабудаўнічы інстытут. Працаваў на кіруючых пасадах у аўтатранспартных арганізацыях. Беларускі падарожнік, кіраўнік Беларускага фонду падтрымкі экстрэмальных экспедыцый «Полос», акадэмік Арктычнай акадэміі навук (Санкт-Пецярбург). Аўтар кніг «Антарктика. Хроніка экспедыцый» (у суаўтарстве з У. Хачаравілі), «Арктика: по следам соотечественников» (у суаўтарстве з В. Ярмаленкам), «Переход в другое измерение», «Письма старому другу».

стэрэатыпы (X—XVII стст.), «Мифы «адраджэнскай» гістарыяграфіі Беларусі» і інш.

Аксана Уладзіміраўна МІТРОШ-ЧАНКАВА. Нарадзілася 26 ліпеня 1989 года ў г. Маладзечна. Скончыла Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя М. Танка. Жыве і працуе ў Валожынскім раёне. Друкавалася ў калектывных зборніках «Нашчадкі. Сучасная паэзія Валожыншчыны», «Давайте говорить стихами. Поэзия любви», «Помнім і жывём!», «Маладыя галасы Валожыншчыны», аўтар кнігі «И мир мне улыбнётся».

Ігар Аляксандрвіч МАРЗАЛЮК. Нарадзіўся 11 верасня 1968 года ў г. п. Краснаполле Магілёўскай вобласці. Скончыў гістарычны факультэт Магілёўскага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя А. А. Куляшова і заочнае аспірантуру пры ім. Працаваў археолагам, выкладчыкам МДУ імя А. А. Куляшова. Старшыня Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў па адукацыі, культуры і навуцы, доктар гістарычных навук, прафесар, член-карэспандэнт НАН. Аўтар кніг «Магілёў у XII—XVIII ст. Людзі і рэчы», «Людзі даўняй Беларусі: этнаканфесійныя і сацыякультурныя

Міхаіл Андрэевіч СУПРУНОВІЧ. Нарадзіўся 7 лістапада 1951 года ў в. Новая Наваселькі Калінкавіцкага раёна Гомельскай вобласці. Скончыў Беларускі інстытут механізацыі сельскай гаспадаркі. Генеральны дырэктар адкрытага акцыянернага таварыства «Кіруючая кампанія холдынга «БелАЗаўтасэрвіс»», член Беларускай аўтамабільнай асацыяцыі, праўлення Вышэйшага кардынальнага Савета Рэспубліканскай канфедэрацыі прадпрыемальніцтва, Савета Мінскага сталічнага саюза прадпрыемальнікаў і работадаўцаў, Грамадскай палаты Саюзнай дзяржавы. Аўтар кнігі «Спешите делать добро».

стасункі

Узбекістан: напамін пра Якуба Коласа

У Саюзе пісьменнікаў Узбекістана адбылася сустрэча, прысвечаная памяці народнага паэта Беларусі **Якуба Коласа**. Узбекскіх калег-літаратараў наведвала праўнічка беларускага класіка — кандыдат сацыялагічных навук, галоўны захаваальнік фондаў **Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа**, член Саюза пісьменнікаў Беларусі **Васіліна Міцкевіч**.

На сустрэчы, удзел у якой прынялі кіраўнікі творчай арганізацыі, размова ішла пра ўшанаванне памяці Якуба Коласа ва Узбекістане, пра развіццё беларуска-ўзбекскіх літаратурных стасункаў. Нядаўна ў Мінску прайшлі Дні ўзбекскай літаратуры. У розных аўдыторыях пабывалі, выступілі паэт і перакладчык Салім Ашур, галоўны рэ-

дактар аб'яднанай рэдакцыі часопісаў «Шарк юлдузі» — «Звезда Востока» пісьменнік Сіражыддін Рауф, выканаўчы дырэктар грамадскага фонду імя Алішэра Навая Алімджон Даўлатаў, паэт і перакладчык Мікалай Ільін, галоўны рэдактар газеты «Инсон ва конун» публіцыст, драматург Кучкар Наркабіл.

Нам імпане сямейства з беларускімі пісьменнікамі, — зазначыў на сустрэчы ў Ташкенце Сіражыддін Саід, старшыня Саюза пісьменнікаў Узбекістана. — Светлую дарогу такім стасункам некалі праклаў вялікі Якуб Колас. Мы рады, што дзякуючы прыезду Васіліны Міцкевіч з'явілася нагода ўзважыць зробленае па ўшанаванні памяці беларускага класіка ва Узбекістане, вызначыцца з новымі планами ў гэтым кірунку.

Кастусь ЛЕШНІЦА

з нагоды

Гісторыя пад шклом вітрын

Шмат цікавых гісторый з жыцця і творчасці Мікалая Чаргінца, расказаных самім героем, падзеі з гумарам і ў той жа час са сціпласцю, пачулі гасці на ўрачыстасці з нагоды адкрыцця музейнай экспазіцыі народнага пісьменніка Беларусі. Падзея ядаўна адбылася ў сталічнай школе № 76 Савецкага раёна.

Недарэмна музей змешчаны менавіта ў гэтай агульнаадукацыйнай установе. Як распавёў Мікалай Іванавіч, падчас вайны ён жыў у гэтых мясцінах Мінска: шматдзетная сям'я, якую выселілі з уласнага жылля — яно прыглынула немцам — вымушана была шукаць прытулак у пакінутых хатах, дзеляць яе з такімі ж гаротнікамі. Пасля вайны будучы пісьменнік скончыў 13-ю сярэднюю школу, якая знаходзілася зусім недалёка — за дзвесце метраў ад установы, абранай для музея.

Прадметы для экспазіцыі перадаваў школе сам Мікалай Чаргінца: гэта яго асабістыя рэчы, сярод якіх шмат дакументаў, датычных службы ў органах унутраных спраў, узнагарод, у тым ліку за баявыя подзвігі падчас службы ў Афганістане, падарункаў замежных дзяржаўных дзеячаў, фотаздымкаў, пасведчанняў. Асаблівасць афармлення музея — у спалучэнні на першы погляд звычайных рэчаў з адметнай візуальнай прасторай, праз што ты быццам пераносішся ў іншы час, іншае месца, іншае вымарэнне: так, частка вітрын аздоблена выявамі патронаў, што сведчыць пра непрадказальнасць лёсу і крохасць чалавечага жыцця на вайне, іншая — знакавымі цытатамі з твораў народнага пісьменніка — і гэта прымушае задумацца аб вечных каштоўнасцях. Адзін з фрагментаў складаюць кадры з фільмаў, знятых па раманах і аповесцях літаратара, — і тут разумееш: чалавек назаўжды застаецца ў тым, што паспеў зрабіць. Кнігі Мікалая Чаргінца пабачылі свет агульным накладам больш чым сем мільёнаў асобнікаў і былі пераствораны на 18 моў народаў свету.

У цэлым экспазіцыя адлюстроўвае ўсе кірункі дзейнасці Мікалая Чаргінца на працягу многіх гадоў:

юбілеі

Клопат аб спадчыне

Брэсцкаму раённаму краязнаўчаму альманаху «Астрамечаўскі рукапіс» споўнілася дзесяць гадоў. За гэты час пабачылі свет сорак нумароў выдання. Кожны з іх уключае ўнікальную інфармацыю аб гісторыі, культуры, абрадах і гаворках Брэсцкага раёна.

З гэтай нагоды ў ДOME культуры гарадскога пасёлка Чэрні сабраліся заснавальнікі і ўсе неабыхавыя да спадчыны — ад кіраўнікоў раёна да аўтараў і герояў публікацый.

Рэдактарам і ўкладальнікам унікальнага праекта з'яўляецца член Саюза пісьменнікаў Беларусі Аляксандр Валковіч. На ўрачыстай сустрэчы намеснік старшыні Брэсцкага раённага выканаўчага камітэта Павел Вальнец падкрэсліў, што багатая гісторыка-культурная спадчына раёна заслугоўвае асаблівай увагі, і ўручыў Аляксандру Валковічу Падзяку Брэсцкага раённага выканаўчага камітэта за высокі прафесіяналізм, творчую актыўнасць, вялікі асабісты ўклад у захаванне і папулярнаўнасць духоўнай і матэрыяльнай культуры Брэсцкага раёна.

Навуковымі кансультантамі альманаха выступалі доктар філалагічных навук, прафесар Адам Мальдзіс, прафесар Уладзімір Сенькавец і гасця юбілейнай імпрэзы, доктар філалагічных навук, кіраўнік лабараторыі «Фалькларыстыка і краязнаўства» Іна Швед.

конкурсы

Помніць сэрца

Трэці раз мемарыяльны комплекс «Брэсцкая крэпасць-герой» прымаў рэгіянальны конкурс чытальнікаў ваеннай паэзіі «Аб героях былых часоў». Пасля ўступнага слова дырэктара комплексу Рыгора Бысюка пра важнасць зберажэння памяці аб ваенным мінулым 158 навучэнцаў агульнаадукацыйных, прафесійна-тэхнічных, сярэдніх спецыяльных і вышэйшых навуковых устаноў абласнога цэнтру і некаторых іншых населеных пунктаў Брэсцкага раёна выступілі з паэтычнымі і празаічнымі творами, прысвечанымі незабытай Вялікай Айчыннай вайне (былі сярод іншых, дарэчы, і вершы ўласнага сачынення, што дазвалялася ўмовамі конкурсу).

У склад журы ўвайшлі прадстаўнікі Саюза пісьменнікаў Беларусі, кіраўнікі тэатральных студый Брэска, а таксама артысты тэатра і кіно. Узначалі журы

Фрагменты экспазіцыі.

спартыўная, службовая, грамадска-палітычная, творчая. Адкрыццё яе супала з 85-гадовым юбілеем Савецкага раёна і 50-годдзем першай кнігі Мікалая Чаргінца «Чацвёрты след», дзе апісаны падзеі, што адбыліся ў раёне найбліжэйшых вулиц: Цянскай, Камароўскага рынку, Басейнай, якая туды існавала.

Некаторыя факты, зафіксаваныя ў музейных вітрынах, магчыма, стануць адкрыццём для многіх наведвальнікаў: так, на светапогляд і творы пісьменніка значны ўплыў зрабіла знаёмства з маці першага касманаўта СССР Ганнай Цімафееўнай Гагарынай. Яе здымак таксама ўпрыгожыў экспазіцыю.

Не менш цікавай была і дыялогавая пляцоўка, якая стала працягам знаёмства з музеем: падчас гутаркі з пісьменнікам прагучала шмат пытанняў ад зацікаўленых слухачоў: курсантаў Акадэміі МУС РБ, навучэнцаў клуба «Аператыўнік», што працуе ў сценах школы, настаўнікаў і іншых гасцей.

Аліса БРАТКА, фота аўтара

Персанальная выстаўка «Вобразы Кітая» мастацкі з Кітайскай Народнай Рэспублікі Ян Люцін будзе праходзіць да 23 мая ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры». У экспазіцыі прадстаўлены пейзажы Кітая, у якіх аўтар увасобіла настальгію па Радзіме і сваю любоў да жыцця. Ян Люцін скончыла мастацкі факультэт Хэнаньскага ўніверсітэта эканомікі і права. Цяпер яна магістрантка Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў (кафедра беларускай і сусветнай мастацкай культуры). На працягу дзевяці гадоў аўтар вывучае жыццё, набывае новыя веды і асвойвае новыя тэхнікі. Ян Люцін са сваімі работамі «Чатыры віды пейзажаў» стала ўдзельніцай першай выстаўкі сучасных работ у горадзе Чжэнчжоў у 2020 годзе. Яе карціна «Восеньскі колер Цзюньшаня» атрымала трэцюю прэмію на шостаў мастацкай выстаўцы студэнтаў каледжа ў правінцы Хэнань у 2021 годзе.

Фотавыстаўка «Дарогамі вайны» — Вялікая Айчынная вайна на здымак беларускага фотакарэспандэнта, члена Саюза журналістаў СССР, заслужанага работніка культуры БССР Васіля Аркашава праходзіць у Маскве ў павільёне «Рэспубліка Беларусь» на ВДНГ. У экспазіцыі прадстаўлены фатаграфіі, выкананыя з лічбавых копіяў негатываў ваенкара. Знятыя ім кадры — баявая гісторыя і разам з тым нахвіна аповесць аб доблесті савецкіх воінаў і партызан. Фотавыстаўка на ВДНГ у Маскве — сумесны творчы праект павільёна «Рэспубліка Беларусь». Аб'яднанага мемарыяльнага музея-запаведніка Ю. А. Гагарына і міжнароднай грамадскай арганізацыі «Братэрства беларусаў і расіян». Экспазіцыя будзе прадстаўлена да 15 мая.

Навуцэнца Баранавіцкага дзяржаўнага каледжа тэхналогіі і дызайну Павел Козін — пераможца XXXI Рэспубліканскага фестывалю конкурсу моды і фота «Млын моды» — прадставіў сваю калекцыю на Маскоўскім міжнародным кінафестывалі. Як піша БелТА, паказ адбыўся на модным вечары добрачыннага фонду «Рускі Сілуэт», які прайшоў у рамках 45-га Маскоўскага міжнароднага кінафестывалу. Калекцыя беларускага дызайнера прысвечана ўсім непрачытаным кнігам, адыходзячай эпосе папярэвых носьбітаў. Работа з тканінамі ў тэхніцы «эфект гарэлых краёў» дазволіла мадэльеру зрабіць імітацыю старонкі спаленай кнігі як сімвала развіцця пераходу ў век інавацый і тэхнічных магчымасцей.

Беларуская оперная спявачка Дар'я Гаражан прафесійнай музычнай прэміі *BraVo*, паведманляе БелТА са спасылкай на *Telegram*-канал Міністэрства культуры. Пятая цырымонія ўручэння прэміі ў сферы класічнага мастацтва адбылася 25 красавіка на Гістарычнай сцэне Вялікага тэатра Расіі. Салістка Вялікага тэатра Беларусі атрымала ўзнагароду з рук генеральнага дырэктара маскоўскага Вялікага тэатра Уладзіміра Урына. Дар'я Гаражанка нарадзілася ў Мінску. Скончыла Мінскі дзяржаўны музычны каледж імя М. І. Глінкі па спецыяльнасці «Акадэмічныя спеўны» (клас В. Косаравай), затым — Маскоўскую дзяржаўную кансерваторыю імя П. І. Чайкоўскага (вакальны факультэт, спецыялізацыя «Мастацтва оперных спеваў», клас прафесара М. Касрашвілі).

Ва Уладзікаўказе ў ДOME Яўгена Вахтангава пачала работу музейная экспазіцыя, якая расказвае аб яго жыцці на радзіме — сталіцы Паўночнай Асеціі. На другім паверсе рэканструявалі гістарычны інтэр'ер пакояў сям'і: кабінет бацькі, спальню Яўгена, сталовую, дзе збіралася сямейнікі. У экспазіцыі — мэбля, прадметы побыту і ўнікальныя рарытэты, перададзеныя ў дар спадчыннікам Вахтангава, Цэцыліі Мансеравай (першай выканаўцы ролі Турандот) і іншых яго вучняў, а таксама матэрыялы з архіва музея Тэатра Вахтангава, сабраныя самім Яўгенам Баграцінавічам і захаваныя яго ўдавой Надзеяй. Адзін з пакояў прысвядзілі апошняму спектаклю Яўгена Вахтангава — «Прынцэсе Турандот» (1922 года). На першым паверсе размясцілася арт-кафе.

На адкрыцці 76-га Канскага кінафестывалу ўручаць ганаровую Пальмовую галіну, паведамляецца на сайце агляду. Узнагароду ён атрымае ў знак прызнання выдатнай кар'еры і прыхільнасці кінематографу. «Упершыню я прыхаду на фестываль з фільмам «Кітайскі синдром» 1979 года, а ядаўна прэм'ера была ў 2013-м — «За кандэлябрамі». І ўвесь гэты час аглядаю нагадваю мне, што магія кіно — гэта не проста тое, што мы бачым на экране, а магчымасць паўпываць на людзей па ўсім свеце», — цытуе Дугласа ў публікацыі.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

старшыня абласнога аддзялення СПБ Тацяна Дзямідовіч. Краналі за жывое глыбокія, трагічныя і гераічныя радкі Юліі Друнінай і Роберта Раждзественскага, Аляксандра Твардоўскага і Аркадыя Кулішова, Расула Гамзатава і Мусы Джаліля... Яны гучалі адначасова на дзвюх пляцоўках: у канферэнц-зале Музея абароны і выставачнай зале музейнай экспазіцыі «Музей вайны — тэрыторыя міру». Многія дэкламатары абралі для конкурсу творы паэтаў-сучаснікаў, сяброў СПБ Георгія Тамашэвіча, Алеся Казекі, Міколы Антанойскага, Валерыя Грышкаўца...

Пераможцаў конкурсу вызначалі ў трох узроставых групах. Уладальнікамі Гран-прэ сярод 6—10-гадовых сталі Іван Вазаеў і Ульяна Мурза, сярод 11—14-гадовых — Кірыў Калодзіца, сярод 15—17-гадовых — Аляксей Арандарук, сярод 18—22-гадовых — Павел Верыч.

Настасся НАРЭЙКА

У нашы дні шмат кажучь і пішучь пра падзеі Вялікай Айчыннай вайны, дэманструюць на тэлеэкранах актуальныя мастацкія кінастужкі. Вось толькі даносяць іх да слухачоў, чытачоў, глядачоў у большасці сваёй так, нібыта вайна — не велізарнае чалавечае гора са шматлікімі ахвярамі, разбурэннямі, а нейкае маштабнае батальнае мерапрыемства, у якім нічога асабліва страшнага быццам і няма. У вайскавой з іголачкі форме, з новымі аўтаматамі ружовашчока хлопцы б'юць фрыцаў у хвост і ў грыву, добра харчуюцца, а ў перапынках паміж баямі ахвотна веселяцца ды гуляюць у любоў з медсёстрамі, сувязісткамі, абслугою пры палявых шпіталях. Не жыццё, а маліна. Можна ў паходна-палявых умовах у сваё задавальненне не толькі жыць, але і паспяхова ваяваць, да таго ж перамагаць.

ледзь не застрэліў паліцай за яго наіўны дзіцячы жарт, які чамусьці падаўся нямецкаму халую абразлівым.

Страшнаю з'яваю лічылася марадзёрства. Нелюдзі, якія называлі сябе партызанамі, а на самай справе няякага даччэння да іх не мелі, рабавалі выскоўцаў па начах. Дзейнічалі яны як самастойна, так і па ўказанні гестапа. Ужо ў студзені вызваленага 1944 года ў вёсцы Радзішына ачмураўля ад гарэлі рабаўнікі пазбавілі жыцця зусім маладога хлопца Юрку

Нямецка-фашысцкія захопнікі паўсюдна разбурылі ўсе калгасныя пабудовы, пазбавілі жыхароў хатняй жывёлы, птушкі. Сяляне змаглі толькі нейкі час пакарыстацца схаваным у выкапаных раней ямах зернем, але і яго катастрафічна не хапала. У выніку паўсюдна ўладарылі галеча, голад і холад. Нездарма аўтар мемуараў робіць выснову: «Тыя, хто перажыў вайну і ўцалеў, памятаюць яе і бачаць у снах пастаянна...».

Фота з асабістага архіва Віктара Арцём'ёва.

Віктар Арцём'ёў у пасляваенны час.

Ніколі не павінна паўтарыцца

пра тое, як на пяты ці шосты дзень нямецкага нашэсця ўбачыў падымак двух самалётаў — савецкага і варожка. Калі адзін з іх загарэўся, хлопчык не сумняваўся, што польяма ахаліла менавіта нямецкую машыну, бо непахісна верыў: нашы лётчыкі пераможныя. Толькі, як потым даведаўся, быў падбіты і згарэў наш чырваназорны самалёт, а яго экіпаж загінуў.

Хлопчыку ўрэзалася ў памяць адступленне савецкіх войскаў праз вёску Радзішына. На ўсход тады рухаліся толькі невялікія групы нашых салдатаў і камандзіраў з тых вайсковых падраздзяленняў, якія гітлераўцы адолелі на Бярэзінскім і Дняпроўскім рубяжах. Яны ішлі стомленыя, галодныя, у запыленым брудным адзенні, але са зброяй у руках. Прасілі вады, а вясковыя жанчыны выносілі ім не толькі ваду, але і хлеб, малака, у каго што мелася. Байцы не збаўлялі хады, пілі, елі, дзякавалі кабетам за спагаду.

Такая карціна ніяк не вязалася з нядаўнімі прапагандысцкімі запэўніваннямі ў тым, што калі Чырвонай Арміі давядзецца ваяваць, то ваяваць яна будзе на варожай тэрыторыі, сваёй жа зямлі не аддасць ні пядзі.

Нельга без дрыжыкаў чытаць аб злачынствах фашыстаў у Старых Чамаданах і адначасова не захапляцца мужнасцю, гераізмам нашых байцоў. У названай вёсцы чырвонаармейцы змагаліся самааддана. Калі скончыліся боепрыпасы, яны пайшлі на ворага ў рукапашную. Толькі сілы былі няроўнымі.

Пасля жорсткага, крывавага бою параненых, якія выжылі, ды кантужаных савецкіх байцоў немцы сганалі ў вялізны хлёр, дзе ўжо знаходзіліся сотні мірных людзей, зачынілі звонку вароты, а затым падпалілі будынак, расстрэльваючы вязняў з кулямётаў.

Недзе праз год у тых жа Старых Чамаданах нямецкія галаварэзы спалілі жывымі за дапамогу партызанам шасцярых выскоўцаў па прозвішчы Шайнікавы.

Шакіруюць сваім трагізмам расстрэлы грамадзянскага насельніцтва ў вёсцы Ордаць. Там на вацах у бацькі з маці, моцна адлупцаваных шомпаламі, немцы забілі стрывага брата аўтара мемуараў — Іска Дзмітрыевіча Пруднікава. Сіротамі засталіся яго маленькія дачкі. Знішчылі ў той дзень гітлераўцы і шмат яўрэяў.

Жыццё безбароннага насельніцтва ў акупацыю ўвёс час было напоўнена смяротнаю небяспекаю. У суседняй вёсцы Дзіўнава карнікі застрэлілі каля 30 чалавек: 11 мужчын у самым пачатку вайны, а перад вызваленнем — аднаго падлетка і ўсіх старых людзей. Спалілі таксама некалькі сялянскіх хат.

Сяляне паўсюдна галадалі, хварэлі на тыф і іншыя інфекцыйныя захворванні, а ледзь не мелі. Выжывалі хто як мог. Аднойчы змарнела Віццо Арцём'ева

Кандрацьева толькі за тое, што ён адмовіўся зняць з сябе цёплыя кажухі ды аддаць ім. Затым забілі сям'ю бежанцаў з населенага пункта Паршына Горацкага раёна.

Сведка пераканаўча распаўядае аб прымусовым выгнанні вясковага люду са свайго жылга, аб перасильным канцэнтрацыйным лагерах на тэрыторыі Аршанскага льнозавода, аб сваёй цяжкай працы разам з аднавяскоўцамі ў тыле і жудасных страгах у выніку дзікунскага нашэсця крыважаэрнага ворага. У тым жа Радзішыне, а гэта 56 двароў і 185 жыхароў, за гады ваеннага ліхалецця загінулі на франтах і ў партызанскіх атрадах 27 землякоў. Памерлых людзей ад тыфу,

Сам ён, зразумела, бачыць таксама. І глыбока перакананы ў тым, што неабходна перадаваць сённяшняй моладзі праўдзівую гістарычную памяць аб мінулым свайго народа, сваёй краіны, бо без паказу аб'ектыўнага мінулага не можа быць светлай будучыні.

Ад сябе з гэткай нагоды дадам: без шчырых успамінаў удзельнікаў і сведкаў свяшчэннай вайны, працаўнікоў тылу немагчыма даведацца ўсю праўду пра той супярэчлівы, страшны час. Таму пісьменнік-краязнаўца Віктар Арцём'ёў і піша пра вайну, дзеліцца асабістымі ўражаннямі, перажываннямі з навучэнцамі сярэдніх школ, гімназій і студэнтамі

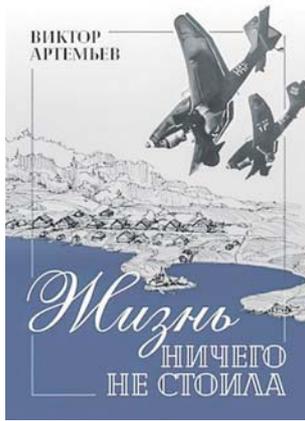
Фота з сайта vestnikmogileva.by

Віктар Арцём'ёў.

сцвярджае пісьменнік, ніхто нават не лічыў. Затым ён прыводзіць гэтую ж трагічную статыстыку па населеных пунктах Ордаць, Дзіўнава, Шосткі, Маёраўшчына. Вёску Маёраўшчына (16 двароў, 59 жыхароў) акупанты знішчылі агнём поўнасюцю.

горада Магілёва, з якімі час ад часу сустракаецца. Цяпер жа з яго мемуарамі змога пазнаёміцца моладзь, ды і сталяя чыгачы таксама, не толькі нашага абласнога цэнтра, але і далёка за яго межамі.

Мікола ЛЕЎЧАНКА

На самай справе, рэальныя тагачасныя абставіны былі зусім іншымі, асабліва ў самым пачатку гітлераўскага нападу. І аб гэтым праўдзіва распавядаецца ў кнігах савецкіх пісьменнікаў, фільмах савецкіх кінарэжысёраў, якія самі ўдзельнічалі ў той страшнай вайне, спаўна зведалі на ўласнай скуры ўсе яе жахі. Асобныя творцы, праўда, часам прыхарошвалі тыя ці іншыя падзеі, здаралася нават, угойвалі некаторыя негатыўныя факты, якія не пасавалі да пераможнай канцэпцыі савецкай рэчаіснасці. Але ў цэлым ад аб'ектыўных тагачасных падзей, наколькі ведаю ад саміх франтавікоў, якім быў і мой бацька, яны, па вялікім рахунку, не адступалі.

Тых творцаў, на вялікі жаль, сярод нас амаль не засталася. І даносіць сённяшняму пакаленню ваенную праўду без скажанняў, надуманых падзвігаў альбо сюжэтаў проста ўжо няма каму. Таму ўспаміны жывых сведкаў, а іх адзінкі, зараз асабліва дарагія, надзвычай важныя для нашчадкаў. Адзін з такіх сведкаў — ураджэнец хутара Чарэйцаў Круг Шклоўскага раёна, магілёўчанин і пісьменнік Віктар Іванавіч Арцём'ёў, якому 21 сакавіка споўнілася 96 гадоў.

Творчасць патрыярха беларускай літаратуры прадстаўляць не трэба. Яна добра вядома ўсім аматарам краязнаўча-даследчай літаратуры, сучаснай публіцыстыкі. Тым болей, што пісаў ён і працягвае пісаць пра канкрэтных людзей, рэальныя гістарычныя падзеі, якія адбываліся ў нашым Прыдняпроўскім краі. У гэтым яшчэ раз пераканаўся, калі вядомы ветэран — сведка тых вельмі далёкіх, але незабыўных падзей, працаўнік тылу ў ваеннае ліхалецце — даслаў мне свае ўспаміны «Жыццё нічога не стоіла». Іх яму дапамаглі падрыхтаваць і выпусціць у свет Г. М. Дзятлава, І. В. Малініна — супрацоўніцы Магілёўскай абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна. Там змешчана ўся праўда жыцця на акупаванай нямецка-фашысцкімі захопнікамі Магілёўшчыне, паказаны крывавы генацыд шматпакутнага беларускага народа.

Пісьменнік пасля невялікай прадмовы адразу распавядае пра сваё дзяцінства і бацькоў, пра жыццё напярэдадні вайны,

Віктар АРЦЕМ'ЕЎ

Сеяў зерне паэт роднай мовы сваёй

Светлай памяці Аляксея Пысіна

Радавы ён на вайне,
Гвардыі салдат.
Гвардыі ён гэта мне
Роўна брата брат.
Штаставую сувязь вёў
Ад Гродна да Калініна,
Вызваліцелем дайшоў
Да Рыгі і да Таліна.
Пераправы былі,
Былі доты і сопкі,
І гарматы взылі
У балотнай топі.
Ад званка да званка
Адслужыў пяхоце,
А заціхла вайна —
Працаваў у поце.
У атаку хадзіў
Па старонках газет,
Ён прайдох знелюбіў
І трапіна біў — навывіт...

Вузлом сялянскім завязаў
Канат з родным краем,

А каб ніхто не развязаў —
У руках яго трымае.

«Слова сей, Аляксеі!» —
Барадулін сказаў.
Шчыра годна ты сей,
Бо ўсю праўду тазнаў.
Сеяў зерне паэт
Роднай мовы сваёй,
І ўзышла неўпрыкмет
Яна рунно густой.
З ім песня Купалы ішла,
Спорна жыццё вєславава,
Яна ў сэрцы гарачым жыла
І пшычотай душу сазравала.
Разам з паэтам жылі,
Ярка промнямі ззялі
«Пушчы Мележа,
Янкi Брыля,
З барадулінскімі салаўямі».
Слова Пысіна,
душой адбеленае,

Крышталём яно свеціцца,
Усяго ў ім стае,
Пшычотай сэрца ягонае свеціцца,
Як наветрам празрыстым,
Як жывою вадою,
Словам светлым, крынічным
Паэт дзеліцца з грамадою.
Ён жыве, ён людзям родны,
Ён паэт наш, ён Народны!

Капітан нашых падарожжаў

У любой літаратуры нямаюць пісьменнікаў, якія на слыху ў сапраўдных аматараў літаратуры ўсё жыццё. У беларускай — гэта найперш класікі Максім Багдановіч, Янка Купала, Якуб Колас, Максім Гарэцкі... Толькі, аддаючы ім належную шану, нельга не сказаць, што ёсць адзін пісьменнік, каго па праве можна назваць капітанам нашых мар і імкненняў, нашых падарожжаў. Прыійшоўшы да нас у раннім узросце, ён з намі ўсё свядомае жыццё. Прачытанае аднойчы, па-ранейшаму вабіць да сябе, з'яўляецца жаданне спазнаць тое, што першы раз было яшчэ цалкам не ўсвядомлена. Кожны яго твор зноў пераконвае ў магчымасці немагчымага, а самае неверагоднае ператвараецца ў яву пад таленавітым пяром. Пісьменнік гэты адметны ўжо тым, што імя яго — беларускае, а прозвішча нагадвае адзін з народаў, якія насяляюць Маўрытанію. Пра Маўрытанію ён, аднак, не пісаў, а пра іншыя экзатычныя краіны расказаў так праўдзіва, быццам сам у іх пабываў. Канешне ж, гэта Янка Маўр, з дня нараджэння якога спаўняецца 140 гадоў.

3 яго шыняля

Кожны, хто знаёмы з яго літаратурнай спадчынай, не задумваючыся скажучы, аб чым напісанае. Перафразаваючы відэмае выказванне, смела можна сцвярджаць, што многія чытачы выраслі з шыняля Янкі Маўра. Хоць, безумоўна, у многіх ёсць і любімы яго твор. Аповесці «Чалавек ідзе» ці «Сын вады», «Палескі рабінзон» альбо раман «Амок»... Таксама і аповяданні, сярод якіх і такія хрэстаматычныя, як «Слёзы Тубі», «Незвычайная прынада», «Лацароні».

Інакш і быць не можа. Той, хто хоча аднойчы прачытаць Янку Маўра, застаўся з ім назаўсёды. Свет, створаны яго нястрымнай творчай фантазіяй, — з тых, прыцягненне якіх з гадамі не толькі не слабее, але і ўзрастае. Твораў цудоўных, зразумела, шмат. Як і пісьменнікаў. На любы густ. Гэта аксіёма. Але аксіёма і тое, што ў Янкі Маўра ўсе творы цудоўныя. Бо напісанае ім рабілася не па ўнутраным прымуце, як, на жаль, часам адбываецца, а па ўнутранай неабходнасці. З пераканання, што ніхто іншы зрабіць так дасканалы, як ён, не можа.

Гэтую магчымасць пісьменнік імкнуўся выкарыстаць. А яшчэ ў яго была і такая важная якасць, як умненне адчуваць свайго чытача. Ён добра ведаў, што абавязкова будзе запатрабавана. Абганяючы свой час, адчуваў, па-сённяшняму кажучы, кан'юнктуру кніжнага рынку. Гэтым шляхам пайшоў з самага пачатку сваёй творчай дарогі. Больш за тое, каб заінтрыгаваць хлопчыкаў і дзяўчынак, і выбраў сабе такія загадкавы псеўданімы. Не хацеў паўтараць прозвішча аднаго са знакамітых першадрукароў, які таксама быў Іванам Фёдаравым.

Хоць не ўсе і ведаюць, што па дакументах ён мог быць зусім не Фёдаравым, а Ільіным. Але калі яго бацька, беззямельны беларускі селянін, дарэчы, удзельнік руска-гурэцкай вайны 1877—1878 гг., служыў у горадзе Любаве (цяпер Ліпяна, Латвія), пісар армейскай часці запісаў яго памылкова Міхаіл Фёдарав.

А з псеўданімаў Янка Маўр прыйшоў на старонкі часопіса «Беларускі піянер», калі пачала друкавацца аповесць «Чалавек ідзе». Не толькі цікавая, а да ўсяго захапляльная. Дзеці з нецярпеннем чакалі працягу, спяшаліся падзяліцца ўражаннямі ад ужо прачытанага, прысылалі ў рэдакцыю дзясяткі лістоў. Гэта быў такі поспех, які спадарожнічае далёка не кожнаму пісьменніку, тым больш пачаткоўцу.

Ды пачаткоўцам ён, па сутнасці, і не быў. Адрозна высокая падняў планку мастацкай і нязменна ўтрымліваў яе на тым жа высокім узроўні. Важна і тое, што не баўся брацца за новыя тэмы, аб чым, у прыватнасці, засведчыў раман «Амок», у якім расказваецца аб паўстанні на востраве Ява. І гэта пры тым, што ад сваёй мінскай кватэры ён ніколі далёка не ад'язджаў. Пры напісанні твора яму дапамагло веданне міжнароднай мовы эсперанта, за вывучэнне якой узяўся яшчэ ў 1904 годзе. Пра гэта сказаў ва ўступным артыкуле да першага выдання рамана (1929): «Асноўныя факты і матэрыялы, на якіх пабудавана гэтая кніга, атрыманы намі непасрэдна з Явы і Галандыі, ад нашых таварышаў-эсперантаў».

Важная якасць Янкі Маўра-пісьменніка — і яго нястрымнасць у пазнанні новага, умненне глядзець далёка наперад, смелы палёт фантазіі. Пацвярдзэнне таму і аповесць «Фантамабіль прафесара Цылякоўскага», апублікаваная ў часопісе «Маладосць» у 1954—1955 гг.,

калі яму споўнілася 70 гадоў. Шмат хто ў такім узросце спачывае на лаўрах, а ён напісаў не проста захапляльны твор, а навукова-фантастычную аповесць, героі якой Светазар і Святлана адпраўляюцца ў касмічны падарожжа на незвычайным караблі, прыведзеным у рух сілай чалавечай фантазіі. У канструктары гэтага чуд-карабля прафесары Цылякоўскім, а ён дзядуля юных

Фота з сайта nlb.by

Янка Маўр.

касманаўтаў, бабыцца прататып — рускі і савецкі вучоны-самавук, які распрацоўваў тэарэтычныя пытанні касманаўтыкі, Канстанцін Цылякоўскі.

Мог быць раман пра Спартака

Сапраўднымі дзіцячымі пісьменнікамі, па сведчанні Вісарыёна Бялінскага, не становяцца, а нараджаюцца. Як быццам, забягаючы далёка наперад, і пра Янку Маўра сказана. Не абчысіць хіба без істотнага ўдакладнення. Для гэтага, апроч таленту, неабходны такія жыццёвы ўмовы, якія спрыялі б паспяховаму развіццю творчага даравання. У Івана Міхайлавіча, як можна пераканацца з праблематыкі яго твораў, яны былі. Ён, далучыўшыся да мастацкага слова, у пэўнай ступені і сам наведваў тое, чаго не стала яму ў маленстве і юнацтве. Асабліва ў юнацтве. Прагавітае жаданне спазнаць свет вяло да ўсё большага авалодвання ведамі. У тым ліку і мовай эсперанта, якая давала магчымасць не толькі кантактаваць з насельніцкай розных кантынентаў, але і авалодваць ведамі, якія немагчыма знайсці ў кнігах. І, як заканамерны вынік, жыць новымі творчымі планами. Каб жыццё дазволіла, хоць і так пражыў нямаюла (памёр 3 жніўня 1971 года), у творы вылілася б і тое, што знаходзілася ў запісках.

Так, жыві задумай напісання аповесці пра кіраўніка паўстання рабамі Спартака. Не спыніла тое, што вялікай папулярнасцю карыстаўся аднайменны раман Рафаэла Джаваньёлі. Дарэчы, выдадзены па-беларуску ў перакладзе Макара Паслядовіча. Наадварот, хацелася даказаць, што ў трактоўцы гэтага легендарнага вобраза могуць быць і іншыя меркаванні. Самаўпэўненасць? Правільнай — вера ў свае творчыя поспехі. А яшчэ ўласцівасць, якой валодаюць толькі пісьменнікі з талентам, дадзеным самім Богам. Яны не баяцца брацца за тое, пра што пісалі іншыя, бо разумеюць, што, чым больш існуе погляду, тым лягчэй дайсці да ісціны. Асабліва калі пішацца твор гістарычнай праблематыкі.

З гэтай упэўненасцю і браўся за пяро. Прачытаў нямаюла літаратуры, у якой расказвалася пра той перыяд. Пакарыстаўся і матэрыяламі, дасланымі французскімі эсперантыстамі. Збіраўся нават наведвацца ў Італію. Падрыхтаваўся старанна: «У мяне дасканалы быў вывучаны маршрут Спартака. Тэарэтычна. Я і сёння ўяўляю твая дарогі, па якіх ён праходзіў». Не без пахвальбы, а ўпэўнены

набылі б далейшае гучанне, калі б твор быў скончаны. Відаць, у завяршэнні стаў бы аповесцю, а магчыма, і раманам. Прынамсі, такой думкі прытрымлівалася Эсфір Гурэвіч — адна з найбольш грунтоўных даследчыкаў творчасці Янкі Маўра, аб чым сведчыць яе кніга «Янка Маўр» (1983), а таксама раздзел пра Івана Міхайлавіча ў другім томе «Гісторыі беларускай літаратуры XX стагоддзя» (1999).

Творчасць запатрабаваная

Эсфір Саламонаўна ў пачатку сваёй кнігі пра Янку Маўра прыводзіць паметку, якую Іван Міхайлавіч у 1950 годзе зрабіў на рукапісе аповядання «Дом пры дарозе» (першапачатковая назва «Васілёк»), напісанага ў 1945 годзе: «Калі праз столькі гадоў знойдзецца такі дзівак, які зверне ўвагу на гэты рукапіс, хай ён ведае, што гэта толькі трэцяя частка таго, якую я хацеў напісаць і што пазней напісаў». На шчасце, такіх дзівакоў вельмі шмат. Пра гэта сведчаць пастаныныя перавыданыя класіка беларускай дзіцячай літаратуры. Не абдызены Іван Міхайлавіч увагай не толькі даследчыкаў. Ёсць нават дзве кнігі тых, хто яго добра ведаў: «Дед Мавр» Аляксандра Міронава і «Чалавек з крылатай фантазіяй» Пятра Рунца (абедзве 1979).

Само па сабе выданне іх сведчыць на карысць таго, якой неардынарнай асобай ён быў. А колькі прызнанняў пісьменнікаў у тым, што не хто іншы, а менавіта ён, Янка Маўр, адкрыў ім вялікі свет у вялікае жыццё. Ды і ў час ваенных выправаў многія не развіталіся з яго творами. У артыкуле «Любімы дзіцячы пісьменнік», змешчаным у «ЛіМе» 9 мая 1953 года, Алесь Якімовіч пісаў, што «ў партызанскіх атрадах на Палессі адной з папулярных кніг мастацкай літаратуры была аповесць «Палескі рабінзон», героі якой смела пераадоляюць усе цяжкасці на сваім шляху». Народны пісьменнік Беларусі Іван Мележ прызнаваўся: «Янка Маўр адкрыў мне, які вялікі, багаты і прыгожы свет, што нас акружае, навучыў бацьчы не толькі тое, што перад вачыма, але і далёка навокал».

Гэтую навуку Янкі Маўра спасцігалі і ўсе мы, хто любіў, любіць і будзе любіць творчасць цудоўнага майстра нашай славынасці. Яго двухтомнік, выдадзены ў 1960 годзе, адзін з самых дарэгіх і ў майёй бібліятэцы. З'яўленне яго нечаканае. Здаецца, у 1963 годзе рэдакцыя тагачаснай газеты «Піянер Беларусі» аб'явіла літаратурны конкурс. Вырасьлі прыняць у ім удзел. Праз некаторы час па пошце прыйшла бандэроль з кнігамі Янкі Маўра. На кожным томе ад рукі было напісана (захоўваю адметнасць арыгіналу): «Сашу Марціновіч вучня Навасёлкаўскай школы Капыльскага раёна — пераможцу конкурсу «Самае смешнае, самае вясялае». Рэдакцыя газеты «Піянер Беларусі».

Ужо і забыў, чым я тады расмяшэў газету, а за кнігі-падарункі ўдзячы па сёння. Гэты двухтомнік — па сутнасці, Збор твораў цудоўнага пісьменніка. У ім усе найбольш важныя яго творы. За выключэннем хіба аповесці «Фантамабіль прафесара Цылякоўскага». Таму, калі ў 1975—1976 гадах выйшаў чатырохтомнік Івана Міхайлавіча, вырашыў не набыць. Аднак радуе, што творы Маўра пастанына перавыдаюцца. Аднаго хацелася б: каб усё ж з'явіўся Збор яго твораў, куды б уключылі і малавядомыя, цалкам незавершаныя, накіды. Такой увагі і павялі да сябе Янка Маўр заслугоўвае.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

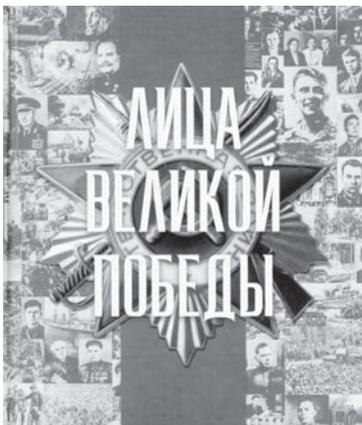
Да дня Перамогі ў Выдавецкім доме «Звязда» выйшла кніга, якая, несумненна, выкліча цікавасць у чытачоў розных пакаленняў — «*Лица Великой Победы*». Як няцяжка здагадацца па загаловку, гэта зварот да гадоў Вялікай Айчыннай вайны, што сталі не толькі гадамі смерці і смутку, але і нябачнага дагэтуль гераізму. Інакш і быць не магло, бо гэта сапраўды ўсенародная вайна. Гісторыкі часта разглядаюць яе як частку Другой сусветнай, што апраўдаана. Але праўдзіва і тое, што выход гэтага супраціўлення нямецкаму фашызму стаў менавіта такім дзякуючы савецкаму народу. У дасяжым выпадку беларускаму, які з прадстаўнікамі іншых нацыянальнасцей, што жылі на тэрыторыі нашай краіны, граміў ворага і вызваляў акупаваную зямлю, а шмат хто прадоўжыў баявы шлях, завяршыўшы ў Берліне і іншых заходніх краінах.

Забыццю не падлягае

Згаданы выдавецкі праект з'явіўся дзякуючы калектыву аўтараў (кіраўнік яго Валерый Семчанка, тэкст Анатолія Матвіенкі і Уладзіміра Тулінова, фота Анатолія Кляшчука і Яўгена Пясецкага). Адкрываецца кніга словам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэнкі: «Мы помнім усіх, хто да апошняга патрона стрымліваў ворага на граніцы Брэсцкай крэпасці, пад Мінскам і Магілёвам, хто быў закатаваны ў засценках гестапа, хто згарэў у Хатыні, Дальве і Трасцянеці. Усіх, чыёй крывёй насыпана кожная пядзь нашай беларускай зямлі. Гора і смерць прынесьлі свету гітлераўскія каты. Мільёны жыццяў паклала на алтар Перамогі наша вялікая агульная радзіма — Савецкі Саюз. І во семдзясят мінулых гадоў не сущыянілі гэты боль. Гонар і слава пераможцам! Вечная слава загінулым!».

Важнасць гэтага праекта ў «Прадмове» абгрунтоўвае акадэмік Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Аляксандр Каваленя: «Як ні сумна, але і сёння робяцца спробы перапісаць гісторыю Вялікай Айчыннай вайны, каб дагэдзіць пэўным палітычным сілам, дыскрэдытаваць Вялікую Перамогу савецкага народа, узмаціць напружанасць як ва ўнутрыдзяржаўных, так і ў міжнародных адносінах, абазначыць новыя раздзяляльныя лініі». Дырэктар Мясцовага фонду падтрымкі і арганізацыі Мінскага міжнароднага марафону Валерый Семчанка слухна заўважае: «Патрыётамі не нараджаюцца! Патрыятызм — гэта не проста прыгожыя словы. Гэта павага да сваёй гісторыі і традыцый, духоўных каштоўнасцей нашых народаў, нашай тысячагадовай культуры і ўнікальнага досведу суіснавання некалькіх народаў і моў на тэрыторыі Беларусі».

так, што з самой назвы відаць, пра што пойдзе гаворка: «Вышэйшыя военачальнікі Вялікай Перамогі», «Пяхота — царыца палёў», «У дымным небе вайны», «Браня моцная, і танкі нашы хуткія», «На сушы і на моры», «Артылерыя — бог вайны»... Матэрыялы невялікія памерам. Інакш і нельга, таму што вялікі ахоп персаналій. Аднак энцыклапедычны падыход у падборцы фактаў, калі ўдзяляецца ўвага найбольш важнаму і, зразумела, выверанаму, дазваляе сказаць шмат. Пачынаючы з двойчы Героя Савецкага Саюза, Маршала Савецкага Саюза Канстанціна Ракасоўскага, першага, прабачце за таўталогію, у першым раздзеле.

Той, хто шмат чытаў пра яго, несумненна, ўспомніць радкі верша Фелікса Чуева, напісанага ў 1968 годзе, калі хавалі гэтага выдатнага палкаводца і не менш выдатнага чалавека:

*В субботу умер маршал Рокоссовский.
Подумать только —
маршал Рокоссовский!
Его-то жизнь могла бы побережч.
Лежит он в красивой, каменной могиле:
Неважно — траура не объявили
Хотя бы на день — не об этом речь.
Он много делал,
и терпел немало,
сражался так,
чтоб меньше был урон,
и прожил, до конца не понимая,
что маршал Рокоссовский —
это он.*

А шмат хто пасля нататкі, думаецца, захоча бліжэй пазнаёміцца з яго біяграфіяй, тым больш, як высветлілі некалькі гадоў назад, ён — беларус, нарадзіўся ў Целяханах Пінскага павета, цяперашняга Пружанскага раёна. Аднак сам называў малой радзімай Варшаву ці Вялікія Лукі. Згадваў Целяхан сведчыць аб тым, што адзін са складальнікаў кнігі Анаголь Матвіенка, матэрыялы якога пераважаюць, падышоў да падрыхтоўкі іх творца, не карыстаўся толькі ранейшымі звесткамі, а шукаў і новыя.

Яшчэ адзін факт ляжыць, як кажуць, на паверхні. На жаль, такі, што не радуе. Генерал-лейтэнант Зыгмунт Берлінг, тады падпалкоўнік, быў адным з 13 афіцэраў былага Войска Польскага, якія выказалі жаданне змагацца супраць гітлераўскай Германіі. Ён узачаліў 1-ю Польскую пяхотную дывізію імя Тадэвуша Касцюшкі. Восенню 1944 года разам з Канстанцінам Ракасоўскім яны

хацелі прыйсці на дапамогу жыхарам Варшавы, якія паднялі паўстанне. Толькі кіраўніцтва яго было падначалена Лонданам. Англасаксы і тады былі такімі, як і сёння: з «бальшавікамі» не кантактавалі. А ім, вядома, і з'яўляўся Ракасоўскі. Са згоды Канстанціна Канстанцінавіча Зыгмунт Берлінг на дапамогу паўстанцам адправіў дэсант добраахвотнікаў. Многія з іх загінулі. А сёння... Чытаем у кнізе: «Сёння ў цэнтры Варшавы ўзведзены велічны мемарыяльны комплекс

вядомы па здымках, якія абышлі свет. Немцы даручылі пакаранне патрыётаў сваім халуям — салдатам літоўскага паліцэйскага батальёна пад камандаваннем Антанаса Імпулявічуса. Ён у Філадэльфіі спаліў на даўжыню да старасці, бо ўлады ЗША не выдалі яго Савецкаму Саюзу.

Зразумела, злачынства, асабліва ваннае, палітычнай нацыянальнасці не мае. Здзіўляе толькі тое, што асабліва шмат было здраднікаў у тых народаў, урады якіх сёння працягваюць вучыць

удзельнікам паўстання. Але на месцы гераічнага дасанта — звычайная прагулачная зона на набярэжнай, дзе нішто не нагадвае пра мінулае. А напярэдняні 75-годдзя дасанта вандалы разбілі помнік Берлінгу ў Варшаве. Такая вось «гістарычная памяць».

І іншыя раздзелы багатыя на фактычны матэрыял: «Партызаны Беларусі», «Беларускае падполле», «Байцы нябачнага фронту», «Чырвоны крыж на рукаве», «Царква ў гады вайны», «Пісьменнікі і артысты на вайне». У кожным з іх лаканічна, але з прыцягненнем асноўных фактаў, расказваецца, што ўнеслі ў Перамогу тыя, пра каго апавядаецца. Аднак асаблівае стаўленне да матэрыялаў «Беларускае падполле».

Безумоўна, абарона Брэсцкай крэпасці, баі за Магілёў, як і за Мінск, сведчаць аб тым, што вайну, якую навязалі Савецкаму Саюзу нямецкія акупанты, усе сумленныя людзі, а такіх было большасць — сотні, тысячы, мільёны — успрынялі ўсенароднай. Ды першыя баі найбольш адметныя. Жорсткае супраціўленне ворагу аказалі і тыя, хто не толькі па вайсковым абавязку мусіў даваць адпор. Ім у нечым было лепш. Яны паміралі ўпэўненыя, што гітлераўцы будучы разгромлены за некалькі дзён.

У сувязі з гэтым прыгадваецца цудоўнае апавяданне народнага пісьменніка Беларусі Івана Чыгрынава «Самы шчаслівы чалавек». Пагранічнік Аляксей Балаш быў упэўнены, што вайна вось-вось закончыцца і лічыў сябе шчаслівым, што меў дачыненне да разгрому ворагаў.

А колькі было такіх Аляксейў Балашаў! Тое, што з першага дня пачало назірацца ў акупаваных раёнах, сведчыла: на літасць захопнікаў нельга разлічваць. Было відавочна і іншае: перамога будзе нялёгкай і няпростай. Выбар заставаўся адзін: ці знаходжанне ў няволі, ці рабіць усё адцябе залежнае, каб не скарыцца і нанесці ўрон акупантам.

Пра народнае супраціўленне расказваецца на прыкладзе Мінска. Захар Гала, Ісай Казінец, Уладзімір Амелянюк, Мікалай Кедышка, а таксама Алена Мазанік, Марыя Осіпава, Надзея Траян і некаторыя іншыя з тых, чыя імяны таксама на слыху. Несумненна, гэта добра, што яны не абдылены ўвагай. Інакш уяўленне аб тым, што рабілася ў акупаваным Мінску, найперш для чытача малодшых пакаленняў, было б няпоўным. Але яшчэ лепш, што апавед пачынаецца з тых, пра каго вядома значна менш, чым хацелася б.

Прычына зразумела: нядоўгім было іх супраціўленне нямецкім варварам, рана яны загінулі. Гэта Марыя Брыскіна, Кірыла Трус, Уладзімір і Вольга Шчарбацэвічы: «Але неўзабаве групу раскрылі, і 26 кастрычніка 1941 года нацысты арганізавалі ў Мінску першае публічнае пакаранне смерцю. Падпольчыкі былі павешаны ў розных месцах: у Аляксандраўскім скверы, на Камароўцы, на рагу вуліц Карла Маркса і Камсамольскай і калія прахадной дражджавага завода, на сённяшняй Кастрычніцкай вуліцы». Воблікі трох з іх — Вольгі Шчарбацэвіч, Уладзіміра Шчарбацэвіча і Марыі Брускінай —

беларусаў, як ім трэба жыць, каб стаць «дэмакратамі». Ды яшчэ творы літаратараў, якія ім не падабаюцца, забараняюць. На Украіне накінуліся на народнага пісьменніка Беларусі Васілю Быкава. Чаму? Ды таму, што ў зладзеўшій шапка гарыць.

Прыхільнікі творчасці Васіля Уладзіміравіча ведаюць, што ён прымаў удзел у Кіраваградскай аперацыі, вызваляў Украіну ад гітлераўцаў. У студзені 1944 года пад Кіраваградом яго параніла ў нагу. Якраз у гэты момант паказаўся нямецкі танк, які Васіль Быкаў падарваў гранатай, але быў прыціснуты шынялём да гусеніцы. Падумалі, што забіць. Дамоў паслалі «пахаронку», а яго «пахавалі» ў брацкай магіле ў сяле Вялікая Севярынаўка. На агульным помніку напісалі прозвішча.

Вядома, што ў Васіля Быкава былі свае рахункі з вайной. Таму яго многія творы напоўнены падастам асуджэння чалавека ненавісніцкай тэорыі фашызму, а ў апавесці «Сотніцаў» ён вывеў праўдзівы воблік здрадніка. Яшчэ пры савецкай

Героі Савецкага Саюза Марыя Осіпава, Надзея Траян і Алена Мазанік пасля вайны.

уладзе многім не спадабалася яго нацыянальнасць. Аднойчы выказалі незадавальненне і самому Васілю Уладзіміравічу. Хто быў знаёмы з ім, ведалі яго як чалавека спакойнага. А тут не стрымаўся, «узарваўся». Адказаў нешта нахштальтаго: «Што зробіш, такія мя мя людзі, беларусы. Нават сваіх здраднікаў не стае. То давялося пазычаць». Хіба сённяшня «фашысты-дэмакраты» могуць такое дараваць!

Пішучы гэты водгук на кнігу «Лица Великой Победы», як чытач заўважыў, што я не толькі аналізаваў яе, але і зрабіў тры адступленні. Гэта тычыцца Васіля Быкава, Фелікса Чуева, апавядання Івана Чыгрынава. Парушэнне жанру рэцэнзіі? Можна паставіцца і так. Аднак так прыемна, калі, чытаючы тую ці іншую кнігу, не толькі ўжываліся сочыць за яе зместам, але і прыгадваеш і тое, што з'яўляецца як бы ўдакладненнем яго.

Кніга, што з'явілася ў Выдавецкім доме «Звязда», стала знакам удзячнасці тым, хто набліжаў Дзень Вялікай Перамогі. Нам жа, хто жыве, гэта напамінак аб днях, якія савецкі народ прыбліжаў як мог. А нашым нашчадкам пажаданне, каб заўсёды памяталі: у нечым нашы погляды могуць розніцца, аднак нязменна павінна заставацца адно: тое, што збліжае розныя пакаленні, з'яўляецца сувязным звяном паміж учарашнім, сённяшнім і заўтрашнім. Гэта святая памяць аб Вялікай Айчыннай вайне.

Язэп ЛІТВИНОВІЧ
Фота з кнігі «Лица Великой Победы»

Фрагмент экспазіцыі, прысвечанай Мікалаю Гастэлу, у Беларускам азяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

Пяняцце патрыятызму пранізвае кнігу ад першай да апошняй старонкі. Выкарыстаныя фоталіюстрацыі яшчэ больш узмацняюць тэксты, бо бачыш тых, пра каго расказваецца. Аднак бачыш і зверствы немцаў, якія, наводзячы на нашай зямлі «новы парадак», не шкадавалі ні старых, ні малых. Нельга спакойна глядзець на здымкі ахвяр гітлераўцаў, а гэта загінулыя ў канцлагерах, забітыя мірныя людзі. І з радасцю сустракаеш тых, хто вызваляў гарады і вёскі ад фашысцкага прыгнёту.

На старонках выдання паўстае літаратурна-мастацкі летапіс Вялікай Айчыннай вайны. Кожны раздзел пабудаваны

з рэдакцыйнай пошты

Па высокіх узорах духоўнасці

Каб закрануць чытача за жывое, вершу мала быць дасканальнай па форме. Верш павінен быць шчырым па змесце. А пісаць шчыра здольны, на жаль, нямногія. Адзін з такіх паэтаў — Мар'ян Дукса. Яго творы кранаюць, бо ўсё, аб чым піша паэт, ён перажыў асабіста.

Сёлета 5 красавіка Мар'яну Мікалаевічу магло б быць 80. На жаль, яго зямны шлях завяршыўся чатыры гады таму. Неяк ціха і незаўважна ён сышоў ад нас, дарэчы, як і жыў без пафасу і падманных амбіцый. А вершы жывуць і цешаць, радуюць і натхняюць тых, хто не хлебам адзіным наталіецца. Лаўрэат Літаратурнай прэміі імя А. Куляшова, лаўрэат Нацыянальнай літаратурнай прэміі, аўтар больш чым дзясятка паэтычных зборнікаў, ганаровы грамадзянін Смаргонскага раёна, Мар'ян Дукса застаецца для нашчадкаў мудрым настаўнікам, верным захавальнікам роднага слова.

Мая настольная кніжка — вершаваны зборнік Мар'яна Дуксы пад назвай «Птушка вечнасці — душа», выдадзены ў серыі «Бібліятэка Саюза пісьменнікаў Беларусі». У 2016 годзе аўтар кнігі стаў лаўрэатам Нацыянальнай літаратурнай прэміі Беларусі. Пераважная большасць вершаў напісана напрыканцы мінулага стагоддзя і на пачатку так званых нулявых. Але, створаныя ва ўласцівай Мар'яну Дуксу манеры глыбокіх філасофскіх разважанняў, яны застаюцца актуальнымі, а з цягам часу яшчэ больш набываюць каштоўнасці дзякуючы значнасці выкладзеных аўтарам маральных прынцыпаў і высокай эстэтыцы вершаванага радка.

Мар'ян Дукса належыць да плеяды творцаў, якія ў гісторыю беларускай літаратуры ўвайшлі як носьбіты жывой роднай мовы, блізкай да гутарковай, хаця і ўдасканаленай навукоўцамі-лінгвістамі. Іх лексікон фарміраваўся ў народным асродку, а ўзбагачаўся дзякуючы творам папярэднікаў, якія сёння ўганараваны званнем класікаў беларускай літаратуры.

Асабісты вопыт спасціжэння Бога і занепакоенасць лёсам народа. Айчыны, заклапочаннасць будучыня роднай мовы і нацыянальнай культуры, матыў расчаравання ў ўсёперамагаальную любоў да чалавека — вось асноўныя тэмы большасці

Мар'ян Дукса.

вершаў паэта. Адчуванне сваёй мізэрнасці ў Сусвеце («Ці ўзвысіцца мой кволя галасок над гімнамі пушчанска-баравымі?») і адначасова аптымістычная ўпэўненасць у сіле чалавечага духу («Агонь твой не, не дагарыць, // яшчэ пасвеціць яркай зоркаю. // Ты праўду будзеш гаварыць — салодкую ці вельмі горкую»), прагэст супраць бездухоўнасці («А сылленца з вачэй людскіх гарах, // як пачынаюць спірэчку фарысеі») чаргуюцца з лірычнымі строфамі

і вытанчаным метафарычным гумарам.

Вельмі шмат рытарычных пытанняў. Мар'яна Дуксу можна смела назваць майстрам рыторыкі, бо яго пытанні, якія не патрабуюць адказу, утрымліваюць у сабе вельмі дасканалы, часам геніяльны напрамак, што прыводзіць да высоў без аўтарскага тлумачэння звычайных ісцін.

Ці не кожны другі верш пачынаецца або заканчваецца пытаннем: «Што за суседства адчужаных слоў?», «Выносныя сосны, хто ж я сярод вас?», «...лепей што — геніяльныя дзеці альбо дзеці, шчаслівыя вельмі?» А вось вершы-рыторыка:

*Няспынны бег, шалёны бег.
Ён з кожным годам нарастае.
Што зэтага? Душа пустая.
Што мы ўхапілі? Грэх і смех.
Куды пусціліся так хутка?
На газ абцасаме — смалей!
Хай набягае вёрст накрутка,
Тэмп вар'яце...*

Што далей?..

У творчасці Мар'яна Дуксы шмат разважанняў пра месца паэзіі і паэта ў сучасным свеце. І тут майстар слова застаецца верным сабе і сваім перака-

нанням. Ён упарта сцвярджае, што вершы — не легкадумная пацеха на вясёлай вечарынке. Паэзія, як сястра філасофіі, павіна вучыць жыццю па самых высокіх мерках чалавечай адказнасці, быць паходнай, што асвятляе дарогу праз

змок, быць духоўным пажыткам, што сілкуе розум маладым і надае душэўнай раўнавагі сталым.

Ала СТРАШЫНСКАЯ

Яго «Жыццёвінкі» мне сэрца лечаць

Пра добрых людзей гавораць, што яны цёплыя, як сонца. Такім для мяне і быў Васіль Ткачоў, наш таленавіты пісьменнік, драматург, празаік і журналіст, член Саюза пісьменнікаў Беларусі і Саюза тэатральных дзеячаў. Я магу з упэўненасцю сказаць, што ён быў маім сябрам, а больш дакладна — сябрам маёй сям'і. Ды і не толькі. Васіль Юр'евіч быў сябрам для ўсіх сваіх чытачоў, для ўсіх тых, каму нашчасціла з ім хоць адзін раз сустрэцца, пачуць яго, паразмаўляць з ім.

Васіль Ткачоў.

З Васілём Ткачовым заўсёды было цікава. Чалавекам ён быў простым, ды гэтая прастата зыходзіла з яго розуму і мудрасці. Васіль Юр'евіч быў чалавекам вельмі светлым і паважаным, добра вядомым не толькі ў Беларусі, але і далёка за яе межамі.

Пазнаёміліся мы ў пачатку 2003 года. Дагэтуль знаёмы былі завочна. Я чытала многія творы Васіля Ткачова. А яшчэ Васіль Юр'евіч быў добра вядомым, безумоўна, па сваёй перадачы на Гомельскім тэлебачанні «На прызбе з Васілём». Добрая была перадача, а галоўнае, патрэбная. Пра мяне ён ведаў па маёй працы. Тады я была дырэктарам Івольскага сельскага Дома культуры, і пра наш фальклорны калектыв «Сінічкі» шмат пісалі ў газетам. Ужо ў той час я пачала пісаць вершы і музыку да іх.

А Васіль Юр'евіч якраз узяўся за выданне зборніка вершаў, апавяданняў і гумарэсак работнікаў культуры, тэлебачання, радыё і газет, прысвечанага 100-годдзю прафсаюзаўнага руху Беларусі і 50-годдзю прафсаюза работнікаў культуры. Кніга «Настрой», дзе былі надрукаваны і мае творы, выйшла ў 2004 годзе. Але наша сустрэча адбылася раней, у пачатку сакавіка 2003-га. Тады Васіль

Ткачоў нас з маім мужам Рыгорам Андрэвічам запрасіў на сваю «прызбу».

Я вельмі хвалявалася, таму што з вядучым павінны былі ўбачыцца ўпершыню. Пра што будзем размаўляць ажно 30 хвілін, не ўяўляла. Падабрала некалькі сваіх вершаў і песень. Муж узяў з сабой баян, каб падыграць. Але, як толькі мы сустрэліся з Васілём Юр'евічам, яго лагодная ўсмешка і ўпэўненасць у тым, што ўсё будзе добра, супакоілі мяне. Вось толькі я ўсё роўна думала, што мы спачатку зробім пробную гутарку, а ўжо пасля будзе сапраўдны запіс перадачы. Але, прысеўшы на прызбу, прагаварылі паўгадзіны, не заўважышы таго. Не, Васіль Юр'евіч, як потым аказалася, пазіраў на свой гадзіннік. А мы з мужам дакладна не заўважылі. Я чакала паўтору, але Васіль Ткачоў разам з рэдактарам перадачы Наталляй Кулакевіч падзякавалі нам і заўпэўнілі, што ўсё атрымаўся добра. Памятаю, на развітанне ён сказаў, што гэтая перадача будзе для

гледачоў вельмі цікавай. Вядома ж, нам было прыемна пачуць такое ад самога Васіля Ткачова!

Запіс той перадачы я з гонарам берагу. Колькі разоў пераглядаю і ўсё больш пагаджаюся з тым, што таленавіты чалавек таленавіты ва ўсім. Васіль Юр'евіч не толькі выдатны пісьменнік, але і цудоўны суразмоўца. А тым больш калі сустрэліся ўпершыню, а прагаварылі як даўнія сябры!

Потым, у верасні 2004 года, была прэзентацыя кнігі «Настрой», куды запрасілі ўсіх, чые творы змясцілі ў выданні. На яе мы ездзілі з Мікалаем Васіленкам з Паганаўкі. Яго апавяданні таксама ёсць у кнізе. Ад той сустрэчы засталася некалькі фотаздымкаў, і гэта ўжо гісторыя. Мне добра запомнілася мерапрыемства, бо там пазнаёмілася з многім творчымі людзьмі Гомельшчыны, такімі як Тамара Кручэнка, Генадзь Лапацін, Сяргей Філіпчанка, Таццяна Дарошка, Людміла Раманова. Пабачыла на прэзентацыі і ўжо добра вядомага мне Міхаса Болсуна. А Васіль Юр'евіч, ведаючы, што мы ў Буда-Кашалёве ствараем літаратурнае аб'яднанне, падарыў для яго назву «Настрой», якую прыдумаў для кнігі. З задавальненнем тады гэтым мы і скарысталіся.

Яшчэ не раз потым сустракаліся на многіх прэзентацыях, дзе ён заўсёды быў чаканым і любімым госцем.

А калі ўжо мая сям'я пераехала ў Гомель, то з Васілём Юр'евічам сталі бачыцца яшчэ часцей, тым больш што і жылі недалёка адзін ад аднаго, нават не адзін раз былі ў яго ў гасцях. Падарыў ён нам і свае кнігі, якія я беражліва захоўваю. А вось з набыццём кніжак «Сцежкі-дарожкі» і «Жыццёвінкі» здарылася такая гісторыя.

Прэзентацыя гэтых кніг, на якую мы з мужам таксама трапілі, адбылася ў лютым 2019 года ў бібліятэцы імя Герца. Думала, што там набудзем іх, але,

як аказалася, Васіль Юр'евіч на продаж кнігі не выстаўляў. І тады я напісала яму ў «Аднакласніках», што хацела б набыць іх. Але, мабыць, з-за вялікай творчай занятасці ён мне нічога не адказаў. Кнігі ўсё роўна я знайшла і прачытала.

А калі пазней сустрэліся, Васіль Юр'евіч падараваў ажно дзве кнігі! Якое гэта было для мяне шчасце!

А потым здарыўся гэты жудасны каранавірус. Апошні раз з вядомым пісьменнікам сустрэліся ў канцы лета 2021 года каля сельмашаўскай паліклінікі. Мы з мужам ішлі рабіць прышчэпку, а Васіль Юр'евіч ішоў ад урача. Пастаялі, пагаварылі. Расказаў, што шмат дзе цяпер выступае, шмат запрашэнняў і сустрэч. А наконт прышчэпкі сказаў, што не рабіў, бо калі раней рабіў ад грыпу, то адразу і хварэў. Пажадаўшы адно аднаму ўсяго добрага, пайшлі кожны па сваіх справах.

Запіс той перадачы я з гонарам берагу. Колькі разоў пераглядаю і ўсё больш пагаджаюся з тым, што таленавіты чалавек таленавіты ва ўсім. Васіль Юр'евіч не толькі выдатны пісьменнік, але і цудоўны суразмоўца. А тым больш калі сустрэліся ўпершыню, а прагаварылі як даўнія сябры!

А 13 лютага 2022 года перастала біцца сэрца таленавітага чалавека, чалавека з вялікай літары — Васіля Ткачова. Але памяць аб ім жыве і будзе жыць, бо засталася яго цікавыя кнігі і тэатральныя пастаноўкі.

...Частва дастаю «Жыццёвінкі» Васіля Юр'евіча, перачытваю і зноў чую яго голас! Нібыта з ім пагавару. Дзякуй, дарагі дружа, што ты быў у нашым жыцці і застаўся ў памяці!

Людміла СТАХАВЕЦ

«Зноў вайне мы шлём праклёны...»

Пакаленне паэтаў, чые вершы пра Вялікую Айчынную вайну прадстаўлены ў падборцы, на свае вочы тэя страшныя падзеі не бачыла. Але памяць пра іх, тым не менш, на генным узроўні засталася ў сьвядомасці (ці падсвядомасці) нашчадкаў сьведкаў і ўдзельнікаў сусветнай трагедыі: Беларусі страціла кожнага трэцяга... Колькі яшчэ трэба пераасэнсоўваць наноў тое, што не павінна паўтарыцца? Напэўна, усё залежыць ад чалавека...

Аляксей ЯКІМОВІЧ

Май

Прывітаю дзеду Аляксандру і бабулі Марысі.

Квітнее май.
Бэз расцвітае,
Майго дзядулю
З вайны чакае.

Чакае рэчка,
Лужок зялёны,
Стаяць, чакаюць
Ля вёскі клёны.

Чакае поле
І лес сасновы.
Гржой пакрыўся
Плужок сталёвы.

І мне здаецца:
Ідзе мой дзед.
Лаллю саліні,
Раблю букет.

— Унук, не трэба, —
Кажэ бабуля. —
Дзэда дагнала
У змроку куля.

Ля мора сіняга
Твой дзед утаў,
Зямлю чужую
Рукой абняў.

Прыходзіць май.
Прыходзіць свята.
Няма у хаце
Майго салдата.

З вачэй бабулі
Цякуць слязінкі,
На родным твары
Даўно маршчынікі.

Слёзы глытае
Мая бабуля.
Дзед не вярнуўся:
Дагнала куля.

Квітнее май.
Бэз расцвітае.
Шпак ля ішпакоўні
Свішча, спявае.

Вольга САКАЛОВА

А я вайны не бачыла

А я вайны не бачыла,
Мне мір сышоў зарукаю.
Ды што было прызначана,
У сэрца ўсё ж пастукала.
Пастукала ўспамінамі
Матулі, блізкіх, родзічаў:
Вайна мой род не мінула,
Прайшла, на крок не збочыла.
Стагнала цяжка вёсачка,
Стагнала хата кожная.
Зямля стагнала ў роспячы:
Вайна — бяда абложная.
А я, пасляваенная,
Пазнілася на роспыты.
Задумаў рой разменьвала
На паўсядзённасць клопатаў...
А мне б знайсці па словачку,
Па жменьцы ласкі шчырае
Для ўсіх, хто зведаў горчыцы
Вайны тае, ды выстаяў...
А я вайны не бачыла,
Мне мір сышоў зарукаю...

Людміла КАЗАНЦАВА

Памяць

Калі ўбачу зноў Хатынь я,
Пачую, як звіняць званы,
Нібыта горыччу палыну
Параняць сэрца мне яны.

Перад вачыма зноў паўстануць
Вайны крываваы гады,
Што спапялялі нашы вёскі,
Што зруйнавалі гарады.

Балюча ўспамінаць пра гэта
І крыкнуць хочацца ў прасцяг:
— Хай ззяе сонцам над планетай
Спрадвечны беларускі сяг!

Каб не было вайны ніколі,
Без куль і выбухаў жылі
І ў дваццаць першае стагоддзе
І ўсе стагоддзі на Зямлі!

Надзея ПАРЧУК

Трагічная дата

(11 верасня 1942 года)

Плыў верасень шчодры і шчыры
Над вёскай Драмлёва ў той дзень.
І сонца, сабраўшы ўсе сілы,
Лілося святлом да людзей.

Але нечакана тым ранкам
Варожы ўварваўся атрад —
І вогнішча страшнай маланкай
Шугнула над стрэхамі хат.

Гарэла кустоўе шывішыны,
Гарэлі ў хлявах жыхары.
Надзейкі, Сяргейкі і Ніны
Крычалі, аж чулі бары.

Пустошылі склепы і свірны,
Дабро павынісілі з хат,
Расстрэльвалі дзетак нявінных —
Здавольваўся смерцю вар'ят.

Ад болю зямля галасіла,
У дыме гібела сяло —
Фашысцкае нечысці сіла
Сваё азаліла нутро.

Якія ж іх маці раззілі
І катамі быць нараклі?
Забойцаў над сэрцам насілі —
Крывёю наш край залілі.

...Цяжкія мінулі часіны.
Па знішчаных сэрца баліць.
Мы помніць іх вечно павінны
І ў Бога аб міры прасіць.

Наталля ХАРОШКА

Яны і Мы

Нашы светлыя, мірныя дні,
Нашы цёмныя, цёплыя ночы
Асвятлі

Яны
І глядзяць
Нам
У вочы.

Асвятлілі жыццём,
Смерцю, болем, расстаннем.

Асвятлілі
дзіцячай слязой
І боем
кывавым
світальным.

Асвятлілі...
І нам наказылі
Жыць ічасліва,
Свабодна хадзіць па зямлі.
Бо за гэта

і паміралі
Нашы прадзеды
і дзяды.

І цяпер
Яны з неба глядзяць
І глядзяць

нам у душы.
Каб не здрадзілі
памяці іх,

Іх наказ
не парушылі.

Нашы светлыя, мірныя дні,
Нашы цёмныя, цёплыя ночы

Мы будзем заўсёды помніць,
Іх не забудзе народ.
Той гераічны подзвіг
Дастойны ўзнагарод.

Даўно зараслі сцяжынікі,
Транізі на целе Зямлі,
Ды толькі ў сэрцах родных
Раны не зажылі.

Іван КАПЫЛОВІЧ

Прасіла маці і маліла,
Каб як мага хутчэй я рос
І набіраўся моцы-сілы,
Даводзіў мени яе да слёз.

Яна не раз мне гаварыла,
Каб не нахлебнікам я рос —
У рукі браў касу і вілы,
Ішоў у луг парою рос.

У цеснаватай рос хаціне
І без бацькоўскай ласкі рос:
Загінуў бацька на чужыне,
Каля чужых ён спіць бязрос.

З вайны лісты яго чытаю
І пераконваю сябе —
Нібы з жывым ім размаўляю,
Ды без астатку я ў журбе.

Ля брацкай бацькавай магілы
У думках пабываю не раз:
Са мною вечнасьць гаварыла
І гаварыў са мною час.

Аб тым, што мір на гэтым свеце
Сам па сабе прыйсці не мог
І пакарыўся вайны вецер
Салдату вогненнага дарог.

Мікалай МІНЧАНКА

На магілу да бацькі я не іду,
Бо дзе пахаваны ніяк не знайду.
Грозна грэмела навокал вайна
І бацьку згубіла на фронце яна.
Бацька загінуў, каб мы маглі жыць
І нашай свабоды заўжды даражыць.
Ляжыць ён далёка ў зямліцы сырой,
Мой незабыўны бацька-герой.
Людзі, скажыце адважнае «Не!»
Новай грымучай і страйнай вайне!
Каб верыў і наш беларускі народ,
Што ў міры сустрэне ён зноў новы год.

Я таксама быў салдатам:
Тэрміновую службы.
Мір дварам і нашым хатам! —
Гэтым вельмі даражыў.

Да свайго імкнуўся рою,
Пчолы ўсе: інакш не жыць.
І трымаў я моцна зброю,
Каб Айчыне паслужыць.

І бярог я нашу хату
На далёкім рубяжы.
А вайна забрала тату.
І мільёнамі крыжы...

Ад вайны баяць мне раны,
Расказаць мне як усім,
Дзе мой бацька пахаваны?
Я не ведаю зусім...

Быў кесець ён і араты,
Чарку ён не піў да дна.
Душагубы внаваты,
Што да нас прыйшла вайна.

Шпэчучу ліны, шпэчучу клёны,
Не забавай служыць цір.
Зноў вайне мы шлём праклёны,
Беражом трывала мір.

Асвятлілі
Яны
І глядзяць
Нам
У вочы.

Зоя ВАСІЛЬЕВА

Вораг напаў знянацку
У той сорак першы год.
На абарону Радзімы
Паўстаў беларускі народ.

Вайна цягнулася доўга —
Амаль чатыры гады.
Крывёю зямля паліта,
Змагаўся стары, малады.

Паўсталі жанчыны, падлеткі
На ўсёй беларускай зямлі.
Кожны чацвёрты загінуў,
Радзіму ж не аддалі.

Яны не ўбачаць неба,
Змагаўшыся дзела нас,
Каго ў першы дзень не стала,
Каго — у апошні час.

Як яны жыць хацелі!
Сынчкі, дачушкі, мужы.
Варожыя кулі ляцелі
У наветры, у бліндажы.

Яны б адзіных каханых
Да шлюбу, да ічасця вялі,
А паляглі ў транізіях
З любоўю да роднай зямлі.

Дзяцей у спаленых вёсках
Мы не павінны забыць.
І тых, хто ляжыць на пагосце,
У братэрскіх магілах ляжыць.

Анатоль БЕНЗЯРУК

80 гадоў таму на 44-м кіламетры ад Брэста на Маскоўскай дарозе працаўнікі-вязні гэта бруквалі шашу. Калі яны завяршылі сваю справу, скончылі і сваё жыццё. У тым лясным урочышчы цяпер помнік у выглядзе зоркі Давіда і валун са шчыльным надпісам: «На гэтым месцы, блізу Хадасоў, спачываюць астанкі 196 ахвяр Халакосту — яўрэяў, забітых у верасні 1942 года».

З кнігі «Памяць»
Жабінкаўскага раёна

Прадзед казаў:

— Позна ўжо. Пайду ў сваю «яміну класіся», — і ўзімаўся на гарышча, дзе меў пакой ды жыў у спакой.

Ёсель Раскін быў стары і сівы. Пастарэў нядаўна, пасівеў даўно. Быў майстрам — залатыя рукі, шаўцом ад Бога. Шыў усё: найбольш — мужчынскае адзенне, але й суценку для панначкі, паліто для пані мог справіць.

Шыў усё?

Не, не ўсё.

Не цыраваў панчохи.

Глядзеў за праўнукам, якому даваў урокі, цокаў задаволена лязком, цёр вялізны, з кулак, нос і казаў:

— Добра, спрытна, сцяжок — што трэба! Я табою задаволены, Міша...

Руды Міша калыхаў-усныхваў сваімі меднымі валасамі, глядзеў на старога непаўторнымі блакітнымі вачыма.

А прадзед працягаў:

— І на халеру ты ў свой медінстытут пайшоў? Ты ж, Мішанька, шавец — залатыя рукі.

Шлях на неба, альбо Панчохи з зоркамі

Апавяданне

Потым глядзеў на рукі, пакалатыя за гадзі іголкі, на вечар за вокнамі і спяшаўся на гарышча — у сваю «яміну».

Яму раілі не лезці ў яму — бегчы за мяжу ад смерці.

А ён падумаў і сабе сказаў: айчыну нельга вынесці на падэшвах. Калі нельга айчыну... тады — усё роўна! Каго павесяць — той не ўтопіцца. Каму ў партыліцу стрэляць — да таго лёс спінай павярнуцца.

Хоць шаўца чакала іншае: не тоўстая вярхоўка, не шырокая купель, а ямка ў лесе: сто сорок на тры і — яшчэ на метр з кепкаю. У даўжыню, шырыню і — у зямлю.

...Месяц-другі-трэці гэта бруква дарогу. Каб геры ездзілі з гарнізона ў гарнізон. Каб бандытаў лясных шчымілі, камуністаў, жырдоў...

Жоўтыя зоркі праменяцца на грудзях і спінах. І штодня, як дзятлікі па дрэвах: цюк-цюк, цюк-цюк... і так бясконца — да канца бруквалі дарогу вузкімі з жоўтымі зоркамі-плямінамі на целах.

Цяпер тыя целы ляжаць уздоўж-упо-перак, кінутыя за ручкі-ножкі. А побач — куляў россып, хоць у кошык, замест грыбоў, збірай. А як мала будзе — з разадраных целаў, дрэваў вымай!

Ляжаў Ёсель у ямцы да ночы, пад цэламі ледзь дыхаў. А тыя (целы) не дыхалі зусім.

А ён, хоць прастрэлены, ды жывы, наचाваў у абдымках мерцвякоў... Лянівныя стралкі трапіліся. Дай Бог ім здароўечка, што не дабілі, не дарабілі справу. Ды і тых, хто памёр, не мучылі...

Небачэзныя дрэвы абступілі яміну, з якой ён палез, бы ваўкалак.

...Краі абсыпаюцца, жвір у рот набіваецца. Стаіць на каленях перад калюжынай — вусны мочыць. А адтуль — з ляснога люстэрка — глядзіць, блузнерыць чорт сівы, гарбаносы. Прыглядзеўся: вочы знаёмыя, насіска з кулак, морда няголеная. Павітаўся:

— Здароў, Ёська-шавец. За ранак сябе не пазнаў? Вось то-та ж, трымайся, братка. Ты адзіны з гэтай яміны жывы... Дык жыві! Каб іншым пасля (калі гітлерам шыі скруцяць) раскажаць пра гэтае забойства. Ну, паўзі, вузжык.

Быццам з цэмені на святло другі раз у жыцці палез: у сарочцы нарадзіўся.

А яна? Яна была без сарочки.

Пах бурштынавы, сасонны, і трохкі дыму ад немца-кашавара супакойвалі: мо страляць не будучь, мо кулямі? з чорнай руляй на пагорку не залаецца? Аднак...

...Аднак: дарога дабрукаваная. Пайшлі па ёй транспарты з гарнізона ў гарнізон. Навошта цяпер працаўнікоў на гэтым свеце трымаць? Хай ідуць... «Юдэ — ша-а-агам а-а-арш! — гурбой у пекла: чарынятам памагаць! Хайль!»

Маленькая Шушана была ў жалобе.

Па сьне.

Ён быў нежывы.

Пасля сынавай смерці Шушана зусім з глузду з'ехала. Пяць спраў рабіла: вусны рабінамі чырвоіла, сарочку скідала, палена спавівала, непрыстойныя словы казала і эсэсаўду язык паказала.

Той, маладзенькі кулямётчык, засмяяўся і пальцам пагразіў. Склаў пальцы нажніцамі і паказаў дурніцы: «Глядзі — адрэжу!»

У апошнюю ноч нейкае прасвятленне прыйшло ў яе галаву. Падкацілася да шаўца, бо падледзела ў яго вачах жалі і крышачку спагады.

Ды сарамліва папрасіла маленькай Шушана:

— Ось якая стала не-пры-го-жая я. Гэта ўсё ён вінаваты, — і тыцнула ў бок лесу, дзе немаўлятка закапанае.

— І гэты, што зубы сушыць, таксама вінаваты! — гэтак пра кулямётчыка сказала. — Усе ві-на-ва-ты-я... Валасы кудлатыя, плечы гарбатыя, але ножка...

І выставіла наперад тонкую ножку:

— Ты б, Ёсечка, мне панчохи палатаў. Зусім дзіравыя...

...На гадзінніку стрэлкі пабеглі па апошнім коле. Стралкі рушніцы праверылі: на золку паляванне. Каб была кара хуткай, алею не шкадавалі, змазвалі. Каб прайшло на золку ўсё бы наалеенае.

А шавец панчошкі ладзіў у апошнюю ноч. Глядзеў на зоркі — зоркі вышываў. Каб была кабетка прыгожаю ля парога ў Бога. І так яго рукі спрытна хадзілі, такі ўзор ладзілі, што сам залюбаваўся — за гадзіну да світанку.

Яна хутка прыйшла. Каб панчохи мераць, працу прыняць. Ён заўсміхаўся, схопіў яе за ручкі-ножкі, хацеў і пасярэдзіне трохкі. Ды яна, хоць і дурнічка, запярэчыла: грэх! І ў неба тыцнула: там Сведка.

Але шавец быў настойлівы: прышыў яе да сябе. Яна дала, што папрасіў. І ён ёй даў, чым быў багаты.

...Як жа працівіцца, калі праз гадзіну — ямка, дзе цэлаю, прапштым кулямётам навывіт, нямулка? Ну, амаль нямулка...

А работка, што за работка! Хіба ж за такое хараство можна не аддзячыць? Быў бы грош — заплаціла, ды няма манеткі. Вось — сябе падношу. За некалькі хвілін да светлых росаў і чорнай рулі кулямёта...

Сарочку скіннула, засталася ў панчошках.

...Так і пайшла ў іншы свет у латаных панчохах з зоркамі.

Іна БАГДАНОВІЧ

Ку-ка-рэ-ку... Віць-віць-віць... Ціў-ціў...

Маленькая Насцечка расплюшчвае вочкі ад насычанасці гукаў на вуліцы перад вокнамі хаты.

— Што ж таму пёўніку не спіцца? — думае Насцечка. — Вось пачаў наспеўваць з самага ранку і мяне пабудзіў.

Але не толькі яму аднаму не спіцца. Чуваць, як каля печы завіхаецца маці, гатую сніданак дзецям. Агледзеўшы ўвесь пакой, дзяўчынка шукае старэйшых сваіх сястрычак і брата. Але іх ужо няма ў хаце, яны з самага ранку пагналі на выпас свіней. Ваўчкі таксама няма дома, паехаў на млын. Пацёршы вочкі ручкамі, Насцечка

пацягваецца і злазіць з ложка. Хіба можна ўседзець на месцы, калі столькі цікавага чакае яе?!

І вось у доўгай суканачцы яна прабіраецца да маці. А на сталы ўжо поўная міска аладак. Ручка цягнецца і бярэ адну. Якая ж яна смачная, калі толькі з печы! Маці, убачыўшы гэты хітрык шасцігадовай дачкі, толькі пасміхаецца з малой: — Вазьмі вась яшчэ смятанкі.

Не могуць адарвацца ад такой смачнай аладкі, Насцечка ў адказ толькі ківае галавой.

На сніданак хутка прыйшлі і старэйшыя дзеці, выгнаўшы карову і свіней павісца. Цяпер ужо стане веселей і малой Насцечцы гуляць.

Пад вечар на вуліцы з'явіліся незнаёмыя людзі. Усе яны былі ў шэрай вопратцы і размаўлялі на незразумелай мове. Адрозна па вёсцы паляцела пагалоска — немцы прыйшлі паліць вёску. Паколькі хата стаяла ў пачатку вуліцы, то немцы вырашылі паліць яе першай. Маці пачала выносіць усё з хаты. Дзеці дапамагалі ёй. Толькі адна Насцечка сядзела без работы на прызбе, бо маці ёй

наказала нікуды не выходзіць і не замінаць старэйшым. Адзін немец, які ўсё хадзіў па двары, пачаў крычаць на маці, каб тая хутчэй выходзіла з хаты, бо згарыць. Вядома, шкада пакідаць на пагібель усе нажыткі, таму жанчына старалася вынесці як мага больш.

Ледзячы на ўсё гэта, Насцечка вырасыла пайсці на поле па кароўку. Ісці было недалёка. Дарогу яна добра ведала, бо часта хадзіла туды з братам. Выйшаўшы з вёскі на выган, дзяўчынка зноў заўважыла незнаёмых людзей. Тыя мітусява беглі па вёсцы. Тут жа ўсцалася страляніна. Насцечцы не падалося гэта страшным, і таму яна не адмовілася ад свайго намеру і падалася да кароў.

Тым часам маці, сабраўшы каля сябе старэйшых дзяцей, пачала шукаць Насцечку. Доўга яны ўсе разам беглі па суседзях, але дзяўчынку нідзе не было відаць. І тады, зірнуўшы на выган, маці заўважыла знаёмы суканачку, якая віднелася ўдалечыні.

— Божачкі, куды ж гэта яна пайшла!.. Маё ж ты дзіцятка! — адрозна з адчаем кінула маці за дачкой.

Страляніна набольшала. Толькі Насцечка з адвагай ішла да сваёй мэты. Вядома, яна не разумела, што над галавой свісцяць кулі. Пакуль маці дабегла да яе, Насцечка ўжо шчасліва стаяла каля кароўкі. Магуля ёй тады нічога не сказала, толькі пачала моцна цалаваць малую і плакаць. А дзяўчынка так і не зразумела, што ж такое здарылася.

Немцы хацелі гнаць усіх на Лельчыцы. Аднавяскоўцы пабеглі хавацца ад іх у лес. Туды ж рушылі і маці з дзецьмі. Калі ўжо было зусім цёмна, прыехаў бацька. Яму таксама не вельмі пашчасціла. Па дарозе немцы забралі ў яго валы. Так і вярнуўся да сваёй сям'і бацька з пустымі рукамі. Ubачыўшы маці, ён спытаў, ці ўсё дзеці жывыя. Маці не стала хваляваць бацьку расповедам пра выпадак, які здарыўся з меншай дачкой. Вырасыла раскажаць яму пасля, ён жа і так нацяпернаў за гэты дзень...

За кароткі час сям'я агабарылася ў лесе: бацька зрабіў курэнь. Так і засталіся чакаць тут лепшых часоў. Вялікім шчасцем было тое, што сям'я разам і ўсе засталіся жывыя.

Вялікае шчасце маленькай сям'і

З ваеннага дзяцінства маёй бабулі

пацягваецца і злазіць з ложка. Хіба можна ўседзець на месцы, калі столькі цікавага чакае яе?!

І вось у доўгай суканачцы яна прабіраецца да маці. А на сталы ўжо поўная міска аладак. Ручка цягнецца і бярэ адну. Якая ж яна смачная, калі толькі з печы! Маці, убачыўшы гэты хітрык шасцігадовай дачкі, толькі пасміхаецца з малой: — Вазьмі вась яшчэ смятанкі.

Не могуць адарвацца ад такой смачнай аладкі, Насцечка ў адказ толькі ківае галавой.

На сніданак хутка прыйшлі і старэйшыя дзеці, выгнаўшы карову і свіней павісца. Цяпер ужо стане веселей і малой Насцечцы гуляць.

Пад вечар на вуліцы з'явіліся незнаёмыя людзі. Усе яны былі ў шэрай вопратцы і размаўлялі на незразумелай мове. Адрозна па вёсцы паляцела пагалоска — немцы прыйшлі паліць вёску. Паколькі хата стаяла ў пачатку вуліцы, то немцы вырашылі паліць яе першай. Маці пачала выносіць усё з хаты. Дзеці дапамагалі ёй. Толькі адна Насцечка сядзела без работы на прызбе, бо маці ёй

наказала нікуды не выходзіць і не замінаць старэйшым. Адзін немец, які ўсё хадзіў па двары, пачаў крычаць на маці, каб тая хутчэй выходзіла з хаты, бо згарыць. Вядома, шкада пакідаць на пагібель усе нажыткі, таму жанчына старалася вынесці як мага больш.

Ледзячы на ўсё гэта, Насцечка вырасыла пайсці на поле па кароўку. Ісці было недалёка. Дарогу яна добра ведала, бо часта хадзіла туды з братам. Выйшаўшы з вёскі на выган, дзяўчынка зноў заўважыла незнаёмых людзей. Тыя мітусява беглі па вёсцы. Тут жа ўсцалася страляніна. Насцечцы не падалося гэта страшным, і таму яна не адмовілася ад свайго намеру і падалася да кароў.

Тым часам маці, сабраўшы каля сябе старэйшых дзяцей, пачала шукаць Насцечку. Доўга яны ўсе разам беглі па суседзях, але дзяўчынку нідзе не было відаць. І тады, зірнуўшы на выган, маці заўважыла знаёмы суканачку, якая віднелася ўдалечыні.

— Божачкі, куды ж гэта яна пайшла!.. Маё ж ты дзіцятка! — адрозна з адчаем кінула маці за дачкой.

Страляніна набольшала. Толькі Насцечка з адвагай ішла да сваёй мэты. Вядома, яна не разумела, што над галавой свісцяць кулі. Пакуль маці дабегла да яе, Насцечка ўжо шчасліва стаяла каля кароўкі. Магуля ёй тады нічога не сказала, толькі пачала моцна цалаваць малую і плакаць. А дзяўчынка так і не зразумела, што ж такое здарылася.

Немцы хацелі гнаць усіх на Лельчыцы. Аднавяскоўцы пабеглі хавацца ад іх у лес. Туды ж рушылі і маці з дзецьмі. Калі ўжо было зусім цёмна, прыехаў бацька. Яму таксама не вельмі пашчасціла. Па дарозе немцы забралі ў яго валы. Так і вярнуўся да сваёй сям'і бацька з пустымі рукамі. Ubачыўшы маці, ён спытаў, ці ўсё дзеці жывыя. Маці не стала хваляваць бацьку расповедам пра выпадак, які здарыўся з меншай дачкой. Вырасыла раскажаць яму пасля, ён жа і так нацяпернаў за гэты дзень...

За кароткі час сям'я агабарылася ў лесе: бацька зрабіў курэнь. Так і засталіся чакаць тут лепшых часоў. Вялікім шчасцем было тое, што сям'я разам і ўсе засталіся жывыя.

Цвіце васілёк жытнёвы

Ужыцці нярэдка і так бывае. Калі ў каго-небудзь у нечым справы асабліва не ладзяцца, то ён, узяўшыся за іншы занятак, таксама асабліва пахваліцца не можа. Аднак надараецца і так, што на схіле свайго жыцця чалавек, вярнуўшыся да таго, чым спрабаваў займацца ў маладосці, нечакана дасягае такога поспеху, які не на шмат меншы за той, якога дасягнуў у сваёй асноўнай дзейнасці. Па прыклады далёка хадзіць не трэба. Пацвярджае таму, што гэта і сапраўды так, — Васіль Івашын. Многія з тых, хто цікавіцца літаратурай, добра ведаюць, што Васіль Уладзіміравіч быў акадэмікам Акадэміі педагагічных навук СССР, акадэмікам Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, доктарам філалагічных навук, вядомым літаратуразнаўцам і педагогам. Аднак не ўсе здагадваюцца, што паэт Васіль Івашын — не цэзка яго, а той самы чалавек, якому не чужой была і «госця нябесная».

Час і ён у часе

Малая радзіма Васіля Івашына — вёска Ляхавічы колішняй Койданаўскай воласці Мінскага павета, а цяперашняга Дзяржынскага раёна. У сям'і, дзе нарадзіўся 9 мая 1913 года, было два браты і дзве сястры. Ён старэйшы. Хадзіць у Станькаўскую сямігодку было няблізка, сем кіламетраў, але для таго часу гэта была не такая і вялікая адлегласць. Асабліва для юнакоў і дзяўчат, якія, натхнёныя грамадскімі зменамі, хацелі вучыцца. Для Васіля Івашына ў гэтым быў і добры прыклад — на чатыры гады маладзейшы за яго Кастусь Вашына. Прывабіваў ён ужо тым, што з'яўляўся яго далёкім родзічам. Да ўсяго, як неўзабаве высветлілася, абодва не толькі любілі літаратуру, але і самі спрабавалі пісаць. Першым у тым, што піша апавяданні, прызнаўся Кастусь. Гэта ён хутка заявіў аб сабе як празаік Лукаш Калюга. Пасля гэтага і Васіль прызнаўся: «А ў мяне ёсць вершы». Кастусь Вашына ўзрадаваўся: «То чаму маўчаў?» Васіль сціпла адказаў: «Саромеўся». Калі Кастусь пазнаёміўся з ім, радасна сказаў: «Скра ў цябе ёсць».

Ды хутка яму стала не да паэзіі. Давялося выбірацца на ўласны хлеб. Выбраў Мінскі транспартна-эканамічны тэхнікум. Але пасля завяршэння вучобы па прафесіі працаваў толькі год. Зразумёў, што гэта не тое, да чаго ляжыць душа. Таму падаў дакументы на літаратурны факультэт Мінскага педагагічнага інстытута. Закончыўшы яго, у 1938 годзе стаў выкладчыкам мовы і літаратуры ў Віцебскім педагагічным інстытуте.

Гады Вялікай Айчыннай вайны для Васіля Уладзіміравіча, як і для ўсіх сумленных людзей, сталі гадамі мужнасці і гераізму. Адно ваявалі на франтах, у партызанскіх атрадах, у падполлі, многія набліжалі дзень Перамогі мірнай працай. Ён жа служыў у войсках, якія абслугоўвалі легендарныя «Кацюшы». Туды, як вядома, падбіралі самых надзейных. Да такіх і ў мірны час ставіліся з павагай.

З 1946 да 1948 года Васіль Івашын працаваў выкладчыкам у Рэспубліканскай партыйнай школе пры ЦК КП(б)Б, які яна тады называлася. Адначасова скончыў аспірантуру пры Інстытуте літаратуры АН БССР. Быў старшым навуковым супрацоўнікам, загадчыкам сектара беларускай савецкай літаратуры гэтай установы. Асабліва раскрыліся яго здольнасці, арганізатарскія здольнасці, калі ў 1967—1978 годзе ўзначальваў Навукова-даследчы Інстытут педагогікі Міністэрства асветы БССР (цяперашні Нацыянальны інстытут адукацыі). Пасля доўгі час працаваў там вядучым навуковым супрацоўнікам яго. Безумоўна, найперш яго заслуга, што за гэты час установа стала прызнаным цэнтрам у галіне метадалогіі і метадыкі выкладання беларускай літаратуры. Тым больш што і сам быў зусім не кабінетным вучоным, а шмат займаўся літаратурна-крытычнымі даследаваннямі.

У друку ўпершыню пра сябе заявіў у 1949 годзе, стаўшы адным з даследчыкаў творчасці Янкі Купалы. Першыя

публікацыі склалі аснову кніг «Янка Купала — вялікі народны паэт» (1952) і «Янка Купала: Творчасць перыяду рэвалюцыі 1905—1907 гг.» (1953). Паступова абсягі творчасці Васіля Уладзіміравіча пашырыліся. Вялікую ўвагу надаваў даследаванню пытанняў гісторыі і тэорыі беларускай літаратуры. Стаў каля вытокаў вывучэння беларуска-рускіх і беларуска-ўкраінскіх літаратурных сувязей. Цяжка пераацаніць і яго ролю па распрацоўцы метадалогіі і метадыкі выкладання літаратуры ў школе. Прынамсі, падручнік «Беларуская літаратура» для 8 класа, напісаны ў саўаўтарстве з Васілём Барысенкам, вытрымаў больш як 20 выданняў. Усяго на рахунку Васіля Івашына 300 навуковых прац. Сярод іх і 7 манаграфіяў: «М. Горький і беларуская літаратура пачатка XX века» (1956), «Да вышын рэалізму» (1983), «Выверае жыццём» (1988) і іншыя.

Матылёк, як свабоды аганёк

Можна ўявіць здзіўленне тых, хто быў знаёмы з Васілём Івашыным па артыкулах і кнігах, калі, адгарнуўшы «ЛіМ» за 8 мая 1992 года, убачылі партрэт Васіля Уладзіміравіча і... яго вершы. Так арыгінальна ён адзначыў сваё 79-годдзе. А паля былі кнігі «Слова» (1995), «Покліч памяці» (1998), «Прызыванне» (2007), «З надзеяй і верай» (2003). Усе з праёмвай Уладзіміра Ніламедава. Хто-хто, а Уладзімір Васільевіч ведае цану сапраўднай паэзіі.

У першым жа вершы Васіль паспрабаваў даць адказ, як нараджаецца яна, яе вялікасць паэзія. Блізкі да ісціны, калі прамаўляе:

*Я адчуваю, як у душы паволі
Разгараецца свабоды аганёк.
І ляціць адуць, з злыбін на волю
Маёй адвагі смелы матылёк.*

Такая адвага, несумненна, доўга чакала свайго часу. Аднак зусім не з-за таго, што не хапала звычайнай паэтычнай смеласці. Па іншай прычыне. Як і кожнаму, хто працуе ў галіне крытыкі і літаратуразнаўства, а тым самым як бы «па-вучае» іншых, не хочацца пераходзіць у іншыя жанры, хоць у іх, як высвятляецца, можна адчуваць сябе вельмі ўпэўнена. Для прыкладу — Віктар Каваленка з яго рамана «Падвышанае неба», а цяпер і Уладзімір Ніламедаў, які напісаў ужо некалькі раманаў.

Было і асабістае, тое, які падказала верш «Сон», што адбылося некалі з блізкім чалавекам і назаўсёды засталася ў памяці. Адначасова хацелася, каб гэта не адпавядала рэальнасці:

*Страшны сон я бачу:
Нібы кроў глытаю.
Што такое значыць?
— Сам сябе пытаю...
Ратам злая бора
Дуб стары зваліла
І на нашу хату
Дуб той паваліла.
Рушыла лавіна,
З громам шуганула
І ў адну хвіліну
Бацьку праглынула...*

Васіль Івашын.

Што пражыта, не адышло

Гэта і паўплывала на тое, што не да вершаў стала. Не на год, не на два, а на дзесяцігоддзі. Таму так доўга і разгараўся «свабоды аганёк», таму і «адвагі смелы матылёк» не адразу вырваўся на волю. А цяпер...

*Ён ляціць, ляціць і ўсё крыляе
І мяне з сабой уздымае,
Маю думку-мару акрыляе,
Усё гарыць, гарыць і не згарае.*

І вось ужо «натхненне ўладарыць пачынае». А дзе натхненне, там пачуцці свежыя і жаданні маладыя. Увесь белы свет хочацца абняць, прытуліць да сябе:

*Што на сэрца мне кладзецца,
Усё нанова прагне жыць:
Ці той песняй адзавецца,
Ці то громам прарыміцца,
Ці, як неба, азарыцца,
Ці, як знічка, прамільгне.
Не магу я назівіцца,
Што там творыцца ўва мне.*

Гэтае здзіўнае ўзрушэнне ні на хвіліну не пакідала лірычнага героя Васіля Івашына. Таму і пераходзілі з верша ў верш матывы, у нечым падобныя на папярэдняе, а тым самым утвараўся ланцуў асацыяцый, за якімі нязменна, нягледзячы на ўзрост, паўставала маладосць душы. Нездарма ж кажуць: на колькі гадоў сябе адчуваецца, столькі вам і ёсць: «Усё бяру, усё прымаю, // Усё сваім я прызнаю: // Песні роднага мне краю, // Маладосць люблю маю»; «Усё, што ў жыцці сустракаю, // З усім парадніцца змагу, // Усё да сябе прылучаю, // Усё, які краса, сцерагу»; «Як дзівосны гэты цвет вясны, // Якая гарманічнасць свету! // Така не прыдумкаю, не сасніць // Ва ўсіх драбніцах і прыкметах».

Нібы не васьмідзясяцігадовы чалавек прамаўляў гэта, а юнак, у якога яшчэ наперадзе ўсе сапраўдныя адкрыцці і, на жаль, многія расчараванні:

*Што пражыта, перажыта,
Не спылю, не адышло:
У маёй памяці адбіта,
У маім слове ўзвісла.*

Дыялог, скіраваны ў заўтра

Васіль Івашын пісаў пра каханне так, як можа пісаць той, каго гэтае пачуццё ўпершыню кранула і хто нарэшце адчуў сябе па-сапраўднаму шчаслівым:

*Ты бачыш: разгараецца агенчык,
Такі маленькі, хілы,*

палахлівы,

*Твайго кахання дарагі струменьчык,
Так далёкі і такі мне мілы.*

Навідавоку прысутнасць багдановічаўскай традыцыі. Яна давала аб сабе знаць і тады, калі закранаў грамадскія матывы. Асабліва ў вершах, у якіх гучыць заклапочанасць лёсам Беларусі. Лірычны герой паўстае адданым сынам Бацькаўшчыны, які не прымае (і не можа прыняць!) пазіцыі тых, хто, застаючыся па пашпарце беларусам, сваімі ўчынкамі ператвараецца ў манкурта, на сваёй зямлі жыве чужаком, прышлым чалавекам. Ён быў бескампрамісны ў асуджэнні такіх:

*Я мог бы дараваць усе твае грахі...
Грахоў жа у цябе замнога...
Ды толькі вось адзін твой грэх
На сэрца лёг як боль-трывога.*

*Сярод сваіх ты чужаком жывеш,
Адрокся ад свайго Айчыны,
Нічога роднага ў душы ты не збярэ,
Апроч уласнае хаціны.*

У яго было і сваё разуменне сутнасці паэзіі: гэта заўсёды свята — душы, пачуццяў, успрымання рэчаіснасці. Быў перакананы, што «паэзія — і не гаданне, і не дзіцячая гульня. Яна — наказ жыцця, прызвание Твайго нястомнага «я». Больш за тое, «яна — святое азарэнне таго, што выстаяў народ. Яна — твайго душы тварэнне. Народнай праўды смелы ўзлёт».

Гады Вялікай Айчыннай вайны для Васіля Уладзіміравіча, як і для ўсіх сумленных людзей, сталі гадамі мужнасці і гераізму. Адно ваявалі на франтах, у партызанскіх атрадах, у падполлі, многія набліжалі дзень Перамогі мірнай працай. Ён жа служыў у войсках, якія абслугоўвалі легендарныя «Кацюшы». Туды, як вядома, падбіралі самых надзейных. Да такіх і ў мірны час ставіліся з павагай.

Па-мойму, гэта таксама меў на ўвазе Уладзімір Ніламедаў, назваўшы ўступ да другой кнігі Васіля Уладзіміравіча «Покліч памяці» «Працягам дыялогу»: «Перад намі працяг дыялогу і далейшая гаворка пра тое, чым напоўнена душа паэта... У кожным вершы ёсць нейкая грамадская значная думка, філасофская сентэнца, вобраз. Лыбакадуннасць, мудрасць жыццёвага вопыту суседнічаюць, а часта спалучаюцца са здзіўленнем перад гэтым шматгаблічным светам, з амаль дзіцячай даверлівасцю».

* * *

Пайшоў Васіль Івашын у вечнасць 6 лістапада 2009 года, не дажыўшы да 100-гадовага свайго юбілею тры з паловай года. А пра тое, што ён зрабіў для развіцця беларускай літаратуры, можна даведацца з кнігі «Жыццё не пеціла мяне...», укладзенай Сцяпанам Лаўшукіком. Спраўдзілася сказанае паэтам:

*Цяжар гадоў мяне гняе
І ў гэты час вясновы...
І ўсё ж, як і раней, цвіце
Мой васілёк жытнёвы.*

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Рэквіём спаленым вёскам

Магілёўская абласная бібліятэка імя У. І. Леніна мае багаты вопыт арганізацыі і правядзення буйных карпаратыўных мерапрыемстваў патрыятычнай накіраванасці. Намаганні бібліятэкараў вобласці створаны інфармацыйны рэсурс «Жывая памяць пакаленняў», прадстаўлены на ўсіх бібліятэчных рэсурсах і на афіцыйным сайце Магілёўскага абласнога выканаўчага камітэта. Летась адбыўся абласны патрыятычны марафон «Мы будзем шанаваць ваш подзвіг вечна», прымеркаваны да Дня Перамогі і Дня Незалежнасці Рэспублікі Беларусь. Практыка пацвердзіла эфектыўнасць сумеснай працы, і да 80-годдзя Хатынскай трагедыі было абвешчана аб правядзенні абласнога марафону «Рэквіём спаленым вёскам».

«Партызанская вайна мае свае перавагі: яна дае нам магчымасць нішчыць усё, што паўстае супраць нас», — так 16 ліпеня 1941 г. на нарадзе з кіраўнікамі рэйха Гітлера фактычна сцёр межы паміж барацьбой з народнымі месціцамі і зойствам мірнага насельніцтва на акупаванай тэрыторыі СССР. Цаной гэтых слоў сталі тысячы жыццяў беларусаў і сотні спаленых вёсак. 186 вёсак не змаглі адродзіцца і зніклі назаўжды, бо былі знішчаны з усімі жыхарамі, уключаючы маці і грудных дзяцей, нямоглых старых і інвалідаў.

Асабліва стараліся ў «барацьбе з бандытамі» галаварэзы з зондэркаманды штурмбанфюрэра СС Оскара Дзірлевангера. Пасля бою ці партызанскай дыверсіі яны прыходзілі ў вёску, спалівалі яе і забівалі ўсіх жыхароў. Крывавым падраздзяленнем Дзірлевангера спалена больш за 180 вёсак, забіта звыш 30 тысяч мірных беларусаў. Яны працягвалі паліць вёскі і забіваць жыхароў, нават калі не атрымлівалі такога загаду. Так, 19 ліпеня 1942 г. цалкам была спалена вёска Вятрана Быхаўскага раёна ў 260 двароў, забіта 287 жыхароў, хаця батальён атрымаў загад толькі знішчыць збіты самалёт.

Хатынь, спаленая 22 сакавіка 1943 г. карным атрадам Дзірлевангера, стала сімвалам трагедыі ўсіх беларускіх вёсак і пакут ні ў чым не вінаватых мірных жыхароў — ахвяр бесчалавечнай расправы нацыстаў і іх памагатых. Гэта гісторыя толькі адной беларускай вёскі. Падобныя Хатыні былі ў кожным рэгіёне. У вёсцы Боркі Кіраўскага раёна 15 чэрвеня 1942 г. праведзена самая буйная за ўсю гісторыю Вялікай Айчыннай вайны аперацыя па знішчэнні мірных жыхароў. Карны атрад Дзірлевангера за адзін дзень расстрэляў і спаліў 2027 мірных жыхароў вёскі Боркі і шасці прылеглых пасёлкаў. Хатынь і Боркі сталі прататыпамі знішчаных вёсак для мастацка-дакументальнай фільмаў і кніг.

Каб захаваць памяць аб трагічных падзеях Хатыні і соцён спаленых вёсак, Магілёўская абласная бібліятэка арганізавала абласны марафон «Рэквіём спаленым вёскам», у якім прынялі ўдзел усе публічныя кніжніцы вобласці. На іх сайтах пад аднолькавымі банерамі апублікаваны планы мерапрыемстваў з указаннем месца правядзення і часу.

У рамках марафону былі прадстаўлены выстаўкі, тэматычныя экспазіцыі ў бібліятэках і сацыякультурных установах рэгіёнаў, праведзены комплекс

мерапрыемстваў: акцыі, гадзіны памяці, гадзіны гісторыі, наведванне мемарыялаў, сустрэчы з відавочкамі тых падзей, гісторыкамі, якія расказалі пра трагедыю спаленых вёсак, генацыд у гады Вялікай Айчыннай вайны. Асобны блок мерапрыемстваў падрыхтаваны для размяшчэння ў віртуальным асяроддзі: на YouTube, TikTok, сацыяльных сетках.

У бібліятэках, установах адукацыі, на прадпрыемствах, для жыхароў маланаселеных вёсак праводзіліся прэзентацыі кніг «Генацыд беларускага народа», «Генацыд беларускага народа. Лагеры смерці», створаных на аснове матэрыялаў і дакументаў, атрыманых Генеральнай пракуратурай Рэспублікі Беларусь у межах крымінальнай справы па факце генацыду беларускага народа ў гады вайны.

Толькі ў абласной бібліятэцы прайшло 22 мерапрыемствы, удзельнікамі якіх сталі 792 чалавекі: студэнты Беларускага інстытута правазнаўства, навучэнцы электратэхнічнага, політэхнічнага, медыцынскага каледжаў, абласнога ліцэя № 3, вучні старэйшых класаў

Фота В. Г. Г.

Мемарыяльны комплекс «Хатынь».

школ №№ 2, 15, 40, 45 Магілёва, выхаванцы Магілёўскай дзяржаўнай школы закрытага тыпу і іншых навуковых устаноў.

Урок памяці «Хатынская аповесць Сяргея Селіханова», які знаёміў з гісторыяй стварэння мемарыяльнага комплексу «Хатынь», сабраў найбольшую колькасць удзельнікаў. Скульптар, народны мастак БССР Сяргей Селіханав прайшоў франтавымі дарогамі ад Масквы да Берліна і па-асабліваму перажываў ваенныя падзеі. За скульптуру «Непакораны чалавек» — сімвал найвялікшай трагедыі, без якога немагчыма ўявіць Беларусь, — ён стаў першым беларускім мастаком, удастоеным Ленінскай прэміі СССР.

У бібліятэках вобласці адбылося звыш трохсот мерапрыемстваў для амаль 6,5 тысячы наведвальнікаў усіх узростаў. Удзельнікамі сустрэч сталі прадстаўнікі раённых і гарадскіх улад, адказныя за выхаваўчую і ідэалагічную работу. Ва ўсіх бібліятэках і важных сацыякультурных установах рэгіёнаў ладзіліся выстаўкі, праводзіліся тэматычныя мерапрыемствы: «Хатынь — святыня нацыянальнай памяці» ў фая Глускага цэнтра культуры і вольнага часу «Ар'ён», «Хатынь... Памятаць, нельга забыць!» у кінатэатры «Крыніца» горада

Горкі. Інтэрактыўную пляцоўку «Забыццю не падлягае», арганізаваную Клічаўскай раённай бібліятэкай у сярэдняй школе № 1 імя Героя Савецкага Саюза П. А. Крываноса, наведаў міністр адукацыі Андрэй Іванец.

У рамках марафону ўспаміналі насельніцтва пункты Магілёўскай вобласці, якія зніклі назаўжды. Важна было данесці да ўдзельнікаў, што ў кожным раёне Магілёўшчыны была свая Хатынь. Толькі ў Бабруйскім раёне 17 вёсак былі спалены поўнасцю, а восем — часткова. За сувязь з партызанамі 23 мая 1943 г. фашысты спалілі вёску Вітава Хоцімскага раёна, а яе жыхароў сагналі ў Рослаўскі канцлагер.

Супрацоўнікі Крулянскай бібліятэкі прынялі ўдзел у раённым праекце грамадзянскай ініцыятывы «Больш тэрміну даўнасці» па ўшанаванні памяці жыхароў вёскі Бязозка Крулянскага раёна, спаленай у кастрычніку 1942 г.: займаліся пошукамі інфармацыі, раздрукоўкай фатаграфій, архіўных дакументаў, афармленнем «хатымюза», навіязаннем парадку на прылеглай тэрыторыі.

У бібліятэках Глускага раёна ўспаміналі масавыя расстрэлы яўрэяў на Мыслянчанскай гары, зверскае забойства Олі і Валодзі Чалапан з вёскі Амур, якім на той час не споўнілася і чатырох гадоў. Сярод 186 неадроджаных беларускіх вёсак — глускія Паршчаха, Белая, Восы, Калёсы, Масты, Тоўсты Лес...

Наведвальнікі Шалаўскай бібліятэкі-клуба Кіраўскага раёна пасля тэматычнага мерапрыемства наведалі брацкую магілу, дзе пахаваны 286 дзяцей, жанчын і старых вёскі Збышын, закатаваных і жывымі спаленых галаварэзамі Дзірлевангера 21 чэрвеня 1942 г. Успаміны жыхароў, якім пудам удалося выратавацца, апублікаваны ў дакументальным зборніку «Я з вогненнай вёскі» А. Адамовіча, Я. Брыля і У. Калесніка.

У рабоце з дзецьмі і моладдзю актыўна выкарыстоўваліся сучасныя інфармацыйныя тэхналогіі. Спецыялістамі Дрыбінскай бібліятэчнай сеткі з дапамогай сэрвісу Google Карты створана інтэрактыўная карта «Спаленыя вёскі Дрыбіншчыны», распрацавана анлайн-віктарына «Хатынь: трагедыя і памяць» (размешчана ў сацыяльнай сетцы Instagram). Маладымі спецыялістамі для TikTok створаны тэматычныя відэаролікі. Бібліятэкары Клімавіцкага раёна запусцілі чэлендж «80-годдзе Хатынскай трагедыі», які размешчаны ў сацыяльных сетках і на YouTube-канале бібліятэкі. У сацыяльнай сетцы «ВКонтакте» арганізавалі паэтычны чытанні «Пра боль Хатыні ў верхах», сеткавую акцыю «Памяці Хатыні прысвячаецца...»

Кіраўская раённая бібліятэка арганізавала конкурс чытальнікаў «Гучаць званы Хатыні», у якім прынялі ўдзел 64 жыхары раёна рознага ўзросту. Крычаўская раённая бібліятэка правяла паэтычны марафон «Помнім: 80 гадоў Хатынскай трагедыі». Сіламі бібліятэкараў і членаў народнага аматарскага аб'яднання «Літаратурная гасціня «Крынічка» Касцюковіцкай раённай бібліятэкі імя І. Чыгрынава праведзены паэтычны рэквіём «Гучаць званы Хатыні», удзельнікамі якога сталі навучэнцы раённай гімназіі і мясцовыя паэты.

Галіна ДЗЯТЛАВА, галоўны бібліятэкар Магілёўскай абласной бібліятэкі

Для аматараў даўніны

Нядаўна Лідская раённая бібліятэка імя Янкі Купалы запрасіла да сябе навукоўцаў, краязнаўцаў і ўсіх зацікаўленых гісторыяй на навукова-практычную канферэнцыю «Ліччына праз сем стагоддзяў» у рамках «X Лідскіх чытаняў». Распацаты яшчэ ў 2013 годзе праект стаў штуршком да ўдасканалення ведаў пра свой родны край, назавання краязнаўчай інфармацыі і фарміравання краязнаўчых рэсурсаў, ушанавання імянаў вядомых землякоў. Сёлетняя навукова-практычная канферэнцыя з'яўляецца адной з найважнейшых падзей сярод бібліятэчных мерапрыемстваў, прымеркаваных да 700-годдзя з часу заснавання Ліды.

Пачаліся чытанні тэатралізаваным пралагам, які падрыхтавала Ангеліна Тучкоўская, студэнтка 3 курса гуманітарнага аддзялення Лідскага каледжа АА «Продзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы». У вобразе прыгожай князёўны яна распавяла легенду аб паходжанні назвы горада.

З першым дакладам «Старажытная Ліда на Каменцы» выступіў Леанід Лаўрэш, які сваімі краязнаўчымі даследаваннямі робіць значны ўклад у пашырэнне ведаў пра гісторыю Лідчыны. Прадставіў яго працоўкі мясцовы краязнаўца

Станіслаў Суднік, па ініцыятыве якога некалі і сталі праводзіцца «Лідскія чытанні».

Літаральна нядаўна з'явілася цікавае даследаванне «Герб горада Ліды як гісторыка-геарграфічны помнік Беларусі», якое здзейсніла Наталія Анашкевіч, настаўніца рускай мовы і літаратуры СШ № 11 г. Ліды, кіраўнік метадычнага аб'яднання па духоўна-маральным выхаванні. Прысутным распавяла пра гісторыю і значэнне сімвалаў герба Ліды.

Краязнаўца Станіслаў Суднік у сваім дакладзе звярнуў увагу на пытанні існавання і месца

знаходжання Дайнаўскага княства. Змястоўнымі атрымаліся выступленні студэнтаў Лідскага каледжа. Адметна тое, што іх работы другі год займаюць дастойнае месца сярод прац сталых навукоўцаў у зборніках матэрыялаў, што рыхтуюцца раённай бібліятэкай. Так, Анастасія Ус, студэнтка 2 курса гуманітарнага аддзялення, пазнаёміла з адной з найстарэйшых вуліц нашага горада падчас даклада «Ад Віленскай да Савецкай: гісторыя вуліцы Савецкай». Паліна Жабянёва, студэнтка 1 курса будаўнічага аддзялення, нагадала гісторыю выдатнага помніка абарончага мастацтва XIV стагоддзя — Лідскага замка. Пра гісторыю завода «Лідскае піва» расказала Анастасія Ярэц, студэнтка 1 курса будаўнічага аддзялення. Удзельнікі чытаняў з захапленнем слухалі гісторыю лідскага бровара, які зрабіў горад піўной сталіцай Беларусі.

Галоўны бібліяграф раённай бібліятэкі Галіна Курбыка

расказала пра гістарычныя творы, якія паказваюць шырокую панараму жыцця лідчан. Даклад Аляксандра Хітруна, навуковага супрацоўніка Лідскага гісторыка-мастацкага музея, дазволіў пазнаёміцца са знакамітай ураджэнкай Лідчыны, заслужанай артысткай Беларусі — Ганнай Радзько.

Па выніках канферэнцыі супрацоўнікамі Лідскай раённай бібліятэкі імя Янкі Купалы будзе выдадзены друкаваны

зборнік дакладаў «X Лідскія чытанні», які потым прапануюць карыстальнікам і ў электронным варыянце на сайце галоўнага кнігасховішча Лідчыны. Публікацыя матэрыялаў папярэдніх канферэнцый «Лідскія чытанні» выклікае цікавасць з боку спецыялістаў-гісторыкаў і шматлікіх чытачоў розных пакаленняў.

Дар'я МАРЦІНКЕВІЧ
Фота даслана аўтарам

Палітра святла

Многія выставачныя пляцоўкі Мінска апошнім часам адмаўляюцца ад наўмыснай сур'ёзнасці, цяжкаважнасці ў любых праявах. Калі не лічыць некалькіх праектаў, прысвечаных тэме Вялікай Айчыннай вайны і святу Перамогі, глядачам застаюцца толькі рэтраспектыўныя і тэматычныя экспазіцыі, якія дазваляюць сістэматызаваць веды ў тым ці іншым кірунку, сфарміраваць погляд на пэўныя з'явы ў мастацтве, вызначыцца з адносінамі да канкрэтнага аўтара. Такімі ўяўляюцца дзве выстаўкі з тых, што часова працуюць у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі.

Дар'я Раманенка «Алея» (першая частка дыятыка «Першы снег»), 1992 г.

Адна з экспазіцый — «Прысвячэнне майстру» — адкрылася зусім нядаўна. Дэманструецца жывапіс — работы былых вучняў гімназіі-каледжа мастацтваў імя І. В. Ахрэмчыка. Прымеркавана рэтраспектыўная выстаўка да юбілею Івана Восіпавіча — у снежні будзе святкавацца 120-годдзе народнага мастака БССР. Дарэчы, праект упісваецца ў пэўны шэраг падобных: апошнім часам розныя мастацкія школы імкнучыся прадставіць па-за сваімі сценамі творчасць знакамітых (і не толькі) выпускнікоў.

Нягледзячы на ноткі патэтыкі ў назве, выстаўка атрымалася даволі сціплай. Найперш здзівіла невялікая колькасць работ, а таксама аўтараў. Усё ж навуцальную ўстанову ў свой час скончылі многія мастакі, якія праславіліся ў Беларусі і за мяжой. Сярод жывапісцаў, карціны якіх трапілі ў праект, — Марта Шчэрбіч, Яўгенія Душэнка, Дар'я Раманенка, Паліна Зарыцкая, Наталля Лук, Паліна Белая, Анастасія Пяткевіч, Аляксандра Рыбчынская, Марта Рудчык, Анастасія

Каржанеўская. Гэтую неспадзявана жаночую кампанію дапаўняе Глеб Герасімаў. Відавочна, склад падобнай экспазіцыі мог бы быць нашмат шырэйшы. Да таго ж з рэальнасцю не супадае анансаваны прамажак часу — перыяд творчасці вучняў гімназіі-каледжа — 1970—2020-я гады. Насамрэч часавы дыяпазон прадстаўленых работ — 1980-я да пачатку 2000-х. Усё гэта да размовы пра сціпласць, пэўную абмежаванасць, нястачу.

Што тычыцца зместу, то пераважаюць рамантычныя кампазіцыі з адчувальным уплывам міфа. Асабліва ўвага ў творах надаецца гісторыі: перад вачыма паўстаюць Мірскі замак,

дзялося тварыць таму ці іншаму мастаку, гаворка таксама вядзецца, але асцярожна і няўпэўнена, зноў жа — з аглядак на даўніну. Тлумачыцца гэта не столькі павагай да мінулага радзімы, колькі кантэкстам — усё ж гэта работы пачаткоўцаў, якія вывучалі гісторыю і асэнсоўвалі культурную спадчыну. Прынамсі, апошнія часам атрымлівалася рабіць вельмі ўдала.

Выстаўка «Прысвячэнне майстру» будзе працаваць да 10 верасня. Работы размешчаны ў галерэі «Мабільная» (кальцавы калідор 3 паверха).

Болей грунтоўнай атрымалася тэматычная экспазіцыя «Палітра вясны». Няхай нікога не здзіўляе знаёмая назва — гэта традыцыйны праект-віншаванне Нацыянальнай бібліятэкі, прымеркаваны да Дня жанчын і прызначаны расказаць пра абуджэнне прыроды, падзяліцца радасным і нават святочным настроем.

Жывапісная «Палітра вясны» прадстаўляе прафесійнае мастацтва, знаных майстроў. Дэманструюцца работы прадстаўніц мастацкай дынастыі — Святланы Катковай і Зоі Луцэвіч, маці і дачкі. У экспазіцыі іх творы не перамешвалі, такім чынам падзяліўшы яе на дзве самастойныя часткі. Гэта было неабходна па некалькіх прычынах, і адна зусім відавочная: нельга разбіваць серыі карцін (напрыклад, Зоі Луцэвіч прадставіла серыю «Вясна»). Да таго ж такое адасабленне — даніна павягі самабытнага мастацтва Святланы Катковай, якая пайшла з жыцця ў 2020 годзе.

У выніку атрымалася вельмі жывапісцаў дэманстрацыя, здольная падарыць эмоцыі, натхненне, сілы. Натуральна, яна дэманструе дзве розныя школы жывапісу, якія ніякім чынам не канфлітуюць паміж сабой. Разнастайныя букеты кветак, багатыя на колеры і адценні, рэдкія адметныя героі, задумленыя, таямнічыя, прыгожыя, а галоўнае, святло, якое незалежна ад скарыстаных тэхнік выпраменьваюць

Святлана Каткова «Вясновы настрой», 2000 г.

карціны, — тое адлюстраванне двух розных аўтарскіх светаў, якія так ці іначай суседнічалі і працягваюць быць побач.

Выстаўка «Палітра вясны» хутка завяршае сваю работу. Афіцыйныя даты закрыцця — 10 мая.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Зоі Луцэвіч. 3 серыі «Вясна», 2020 г.

Чырвоны касцёл, Траецкае прадмесце... Чаканых прысвячэнняў гістарычным персаналям не знайшлося, акрамя партрэта мастачкі Алены Лось (твор Паліны Зарыцкай 2004 года). Пра сучаснасць, то-бок, пра час, у які

колер і рытм. Увагу глядача прыцягвае не столькі прыгажосць знешняй рэальнасці, колькі суб'ектыўнасць уражанняў, фантазіі творцы.

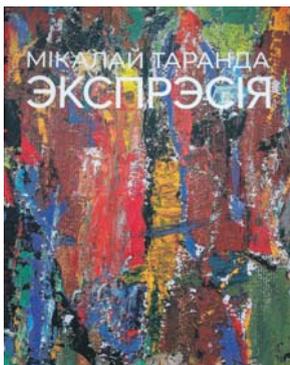
«Вір», «Вечар», «Мелодыя лесу», «Вёска Зайцава» — карціны, якія ўжо на пачатку знаёмства з альбомам рэпрадукцый, што выйшаў у выдавецтве «Аверсэв», ствараюць трывалы мост, шлях да паразумнення з мастаком. Калі ўзіраешся ў карціну «Пасля дажджу», то сапраўды згадваеш уласныя фізічныя і эмацыянальныя адчуванні: што ёсць для цябе дождж, які настрой ён прыносіць у характар твайго мыслення, чым ты гатовы займацца, схваўшыся ад яго пад дахам. Чытаць любімага табой Канстанціна Паўстоўскага, Юрыя Казакова ці Міхася Стральцова? Ці ўнікаліва сягаць усёй свядомасцю ў неўміручыя вершы Пімена Панчанкі альбо Максіма Танка? Альбо аддацца развагам пра жыццё, у якім і дождж, і цёплае, без аблаччынкі, надвор'е — усё і ёсць сапраўднае святласць?

Экспрэсія з «мастацкімі адрасамі» — у работах Мікалая Таранды «Куток Адроўкі», «Вясна ў бярозавым балгарскім гаі», «Блакітная сінь Браслаўшчыны», «Перадгор'е

Новыя памкненні Мікалая Таранды

У Мінску выйшаў альбом таленавітага жывапісца Мікалая Таранды з надзвычай характэрнай назвай «Экспрэсія». Па словах Альбера Камю, экспрэсія пачынаецца там, дзе заканчваецца мысленне. Сутнасць слова — у настрой. Псіхологі сведчаць: «...Што такое экспрэсія і як яна працуе, добра назіраць на рэвалюцыйна настроеных людзях, генератарах энергіі і мягніках, якія разгойдваюць увесь навакольнаы свет вакол сябе. Іх сакрэт у накіраваным дзеянні свайго душэўнага ўздому, у тым, што сваю іскры яны нясуць з упэўненым разуменнем таго, што яна свеціць і грэе, а не сарамліва хаваючы яе пад крысом...»

Улаканічным, але разам з тым вычарпальна грунтоўным артыкуле ўступе да альбома кандыдат мастацтвазнаўства Міхась Цыбульскі зазначае: «"Экспрэсіўны рэпертуар" Мікалая Таранды ўключае ўсе жанравыя формы, да якіх ён звяртаецца, і ўсё ж найбольш поўна прадстаўлены ў пейзажах. Шмат працуючы на пленэры, творца імкнецца захаваць адкрытасць і непасрэднасць ва ўспрыманні прыроды, абвастральнасць і ўзмацненне перажытых эмоцый ў жывапісных палотнах. Аднак асноўную частку абстрактных і паўабстрактных кампазіцый ён піша ў майстэрні, абіраючыся на ўвядзенне і перажытае. Экспрэсія паўстае як інтэрпрэтацыя навакольнага свету, прыродных з'яў і працяглае сябе ў шматлікіх варыянтах. Нават у рэалістычна

пабудаваных творах мастак нярэдка падвяргае элементы рэчаіснасці падкрэслена аўтарскім кампазіцыйным і вобразна-сэнсавым трансфармацыям. У такіх творах няма дамінантнай ролі магізвы, у іх валадарачы

Работа Мікалая Таранды.

Карпаты) (з серыі «Славакія»), «Аршаншчына», «Цёплая вонь Аршаншчыны»... Геаграфічна-мастацкае падарожжа з жывапісцам дадае канкрэтных уражанняў не меней, чым карціны, дзе прырода, тыя ці іншыя яе абсягі вылісаны «фагаграфічна».

...У кожнага з прыхільнікаў выяўленчага мастацтва свае зацікаўленні, свой пункт гледжання на творчасць таго ці іншага

аўтара... «Заканадаўчых» парад тут і быць, зразумела, не можа. Ды і не на карысць яны. Проста раю зірнуць на старонкі мастацкага альбома Мікалая Таранды «Экспрэсія». Дарэчы, і з дызайнерскага, паліграфічнага пункту гледжання выданне бездакорнае. Афарміцельмі выступілі Канстанцін Вашчанка і Андрэй Ганчароў. Тыраж — 500 асобнікаў.

Кастусь ЛЕШНІЦА

Незабыўны водар маліхуа

Чароўнае ўражанне засталася ў наведвальнікаў «Бібліяночы» ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, якім пашчасціла трапіць на прэм'ернае выступленне кітайскага харавога калектыву «LoveMusicTeam». Хор быў створаны пяць гадоў таму ў Беларускім дзяржаўным педагагічным універсітэце імя Максіма Танка на факультэце эстэтычнага выхавання. Канцэртная праграма складалася з разнаітных па жанры твораў, класічных і сучасных, што выконваюцца на розных мовах. Дырыжорамі выступаюць студэнты, удзельнікі ансамбля. Кіраўнік харавога калектыву, Валянціна Вінярская, старшы выкладчык кафедры музычна-педагагічнай адукацыі, падзялілася досведам у многім унікальнай працы з замежнымі студэнтамі і гісторыяй стварэння калектыву.

Фото з асабістага архіва Валянціны Вінярской.

У цэнтры — кіраўнік харавога калектыву «LoveMusicTeam» Валянціна Вінярская.

— Валянціна Аляксандраўна, як з'явілася ідэя стварэння хору на факультэце?

— У 2018 годзе на факультэце ўзнікла неабходнасць паездкі ў Кітай: наш універсітэт заключыў дамову з Наньжынскім тэхналагічным кітайскім універсітэтам, і трэба было накіраваць туды на стажыроўку выкладчыка. Так, паехала я і працавала там з кітайскімі студэнтамі: выкладала фартэпіяна. Было два з паловай месяцы чужоўнай, хоць у многім і складанай працы, без ведання мовы і перакладчыка. Стаялі побач два раялі: я паказвала практыкаванні, а навучэнцы спрабавалі паўтарыць, разумелі адно аднаго праз перакладчыка ў тэлефонах. Атмасфера стварылася добрая, з'явіліся першыя песні, і кіраўніцтва хацела, каб я засталася. Але не вярнуцца я не магла... Калі ж вярнулася, мне і прапанавалі ўзяць хор з дваццаці замежных студэнтаў, астатнія далучыліся потым.

На нашым факультэце многія кітайцы вучацца з першага курса, а яшчэ ёсць праграма «2+2», калі на дамоўленасці з Ляянскім педагагічным кітайскім універсітэтам студэнты прыязджаюць толькі на трэці курс, правучыўшыся два гады ў сябе. Часу ў нас мала: адна гадзіна на тыдзень дырыжывання і дзве альбо чатыры гадзіны хору, у залежнасці ад вучэбнага плану, таму працуем вельмі інтэнсіўна, кожная хвіліна каштоўная. Да дысцыпліны прывыклі, хаця спачатку былі пэўныя праблемы са спазненнямі.

Адукацыя музычная давузаўская ў іх розная. Школы там прыватныя, ва ўсіх розныя прыярытэты, базы агульнай нямы, прадметаў гармонія і сальфеджыя яны не ведаюць. Сістэма выкладання адрозніваецца ад еўрапейскай. У агульнаадукацыйнай школе — толькі першапачатковая рытміка і спевы — і ўсё. Далей кожны займаецца тым інструментам, якім хоча, альбо толькі вакалам...

Натуральна, не ва ўсіх студэнтаў аднолькава добрая падрыхтоўка: у некаторых не было каардынацыі слыху і галасы, у іншых слых не вельмі добра развіты. Але ў хоры ўсё выправілася за кошт метадычнай мэтанакіраванай працы на працягу некалькіх гадоў. Хай такі студэнт не будзе спяваць самастойна, а толькі ў партыі, ён зможа падстроіць свой голас ва ўнісон, каб спяваць чыста.

— Вы з нуля стварылі калектыв, які можа збіраць поўныя залы...

— Мы доўга не выступалі, бо на працягу рэпертуару. Выйсці да глядача — вялікая адказнасць. Павінен быць і матэрыял добры, і выкананне выключнае.

Сцэна выканаўца вельмі патрэбна. Але мы не можам выкарыстоўваць яе як эксперыментальную пляцоўку, бо артысты павінны несці людзям радасць, зрабіць свята — усё мусіць быць якасна. І толькі цяпер адчулі ў сабе гатоўнасць да гэтага.

Спрыяла тое, што дыстанцыяна мы шмат удзельнічалі ў конкурсах —

запісвалі відэа і адсылалі на спаборніцтвы. Нас сталі добра ацэньваць, і гэта натхніла. На апошнім з іх — конкурсе імя Стравінскага, дзе сярод членаў журы былі спецыялісты з Пецярбургскай кансерваторыі, — мы занялі першае месца. Ішлі такім шляхам, каб адчуваць зваротную сувязь...

Цяпер выступаем і ў школах, і ў бібліятэках, прывічаемых выхадзіць на сцэну, каб развівацца далей... Мая галоўная задача — каб студэнты атрымалі сцэнічны досвед як музыканты. Тым больш што дырыжорская прафесія для іх новая, яны ёй ніколі не займаліся — толькі ў нашай ВНУ. Вельмі мала гадзін — усяго адна на тыдзень, і такія складаныя творы паспяваем ставіць! У маіх выхаванцаў закладзены дух спаборніцтва, імкненне дасягнуць добрых вынікаў, што вельмі дапамагае. Таму і бром няпростыя творы — студэнтам цікава, яны ўсведамляюць, што растуць з кожным пераададленнем.

— А як складаўся ваш рэпертуар?

— Пачыналі мы з самых папулярных твораў. Напрыклад, «Маліхуа» (у перакладзе з кітайскай мовы — змяні) — песня, якую спяваюць ва ўсім свеце. Мы выконваем яе ў аранжыроўцы брытанскага кампазітара. Як яна трапіла да нас? Гэта яркі прыклад таго, з якіх незвычайных момантаў складаецца наша праграма — з самых адметных «перлінак», выцягнутых з розных закуткаў, быццам са скарбонкі.

«Маліхуа» я калісьці пачула ў выкананні мужчынскага хору Оксфардскага ўніверсітэта. Песня гэтая народная, і яе адметная аранжыроўка, якую зрабіў адзін з удзельнікаў хору, Джон Кларк, вельмі спадабалася. Мы напісалі яму ліст з просьбай высласць ноты. Неўзабаве ён адказаў, адгукнуўся на просьбу! Мы пераклалі песню на змяшаны хор, адрэдагавалі, дабавілі сола — і студэнты з задавальненнем яе выконваюць!

Рэпертуар люблю неспасўсуджана, мне цікава адкрываць патэнцыйны музыкі і рабіць яе самабытнай, такой, як адчуваю, — і натхняю гэтым моладзь. Студэнты ўключаюцца ў працэс — мы пачынаем развівацца разам: і яны, і я, бо і для мяне гэта новы матэрыял, які ніколі ні з якім хорам не апрабоўваўся. Пачынаем з нуля, ад заваення матэрыялу да яго шліфавання, і адчуваем у гэтым асалоду. Студэнты, як і ўсе, не любяць вучыць, бо гэта няпросты. А пасля, бывае, спрабуем мяняць трактоўкі. Але ж асабілівае кітайскіх студэнтаў у тым, што трактоўкі ім трэба адразу дваццаць: у іх усё навучанне заснавана на бясконым паўторы. Паняцця самастойнай работы, каб нешта дадаваць самім, у іх няма, гэта ўвогуле адсутнічае ў кітайскай педагагічнай традыцыі, усё адбываецца толькі на трэнінгу. Затое ім не надакучае да бясконасці трэніраваць выкананне: вось чаму яны такія тэхнічныя музыканты.

Што тычыцца пошукаў музыкі і яе сэнсу, да такога яны не звыклі. Таму, калі я на завяршальных этапах пачынаю казаць: «А давайце тут нешта зменім!» — у іх шок! Яны пратэстуюць, кажуць: «Не-не-не! Трэба было адразу!» Але я іх прывучаю не бяліцца творчасці і быць гатовымі да любых змен, і цяпер ужо яны на адной хвалі са мной, што вельмі радуе!

— Вы для сваіх падрапечных больш, чым проста кіраўнік...

— Так, але вярнецца да рэпертуару. Песню «Новы год у коле сям'і», якой завяршыўся канцэрт, напісаў вядомы кампазітар Цзін Чэн Чжы. У яго свой харавы калектыв у Кітаі, вельмі многа песень. Мы выконваем два яго творы. Першы — кампазіцыя «Павер у сябе». «Новы год» — нашмат больш складаная, мы рабілі яе досыць доўга. Там дзве часткі, у якіх задзейнічаны труба і барабан, што няпроста было высці.

Фото аўтара.

Выступленне харавога калектыву «LoveMusicTeam». Дырыжыруе Хуан Цзяхаа.

Акрамя таго, пастаноўка складзена з элементамі тэатралізацыі. Каб перадаць вобраз найбольш эфектна, у працэсе падрыхтоўкі мы самі і прадумалі асаблівае сцэнічнае выкананне. Студэнты чужоўна зразумелі сэнс песні, а трактоўку мы зрабілі ў выглядзе імітацыі. Сюжэт традыцыйны: да бацькоў прыязджае малады чалавек сустракаць Новы год — свята, самае галоўнае для кітайцаў, калі ў першы дзень яны ўсе павінны быць у коле сям'і (і толькі на другі і трэці дзень могуць пайсці спачатку да сваякоў, а потым да сяброў — гэта рытуал). І вось па вяртанні ў сям'ю маладога чалавек пачынаюць вучыць жыццё — бацькі, сусед-бізнесмен, які гаворыць маўляў, навошта табе вучыцца, паглядзі: я ж не вучуся, але затое маю шмат грошай, давай і ты, як я... Прыходзяць суседзі і паддакваюць... Адпускаюць рэплікі цётчкі, бацькі распытваюць, а чаму ён не ажэнціца — высвятляюць адносна. У выніку пачынаецца танец накіштат рэпа — гэта эпізод, калі галоўны

герой урэшце супраціўляецца і даводзіць, што мае права на ўласнае жыццё: «Я вас вельмі люблю, але чаму я павінен вас слухаць?» Гэта сур'ёзны сэнсавы кавалек! А заканчваецца канфлікт паліапафеозу перамір'ем: усе тануюць вальс, свята працягваецца. Маўляў, мы цябе пачулі. Песня яркая, сцэнічная, студэнтам падабаецца — яны ў ёй праз музыку прывучаюцца на сябе розныя ролі і самавыўляюцца! Два гады працавалі над гэтай песняй — яна стала любімай...

А рускую народную песню «Нішто ў полі не калышацца» я выпадкова пачула на YouTube ў выкананні Акадэмічнага кітайскага хору на кітайскай мове. Мне захапіла незвычайнае трансфармацыя кітайскай мовы, якая пад уздзеяннем рускай мелодыкі змагла раскрыць свае патэаэмічныя асаблівасці. На слых мы знялі словы, бо ноты засталіся тыя ж, што і былі ў апрацоўцы Івана Панамаркова. Студэнты вывучылі даволі хутка.

Цяпер у нашым рэпертуары 15 твораў у розных стылях, сярод іх — і духоўная музыка, і сучасная. Вядома ж, моладзі бліжэй сучасная, але я спрабую навучыць іх умению выконваць рознастыльёвыя творы з розных эпох і жанраў. Так, у нас ёсць нават руская праваслаўная музыка. Самі студэнты не ўвацаркоўлены, толькі некалькі каталікоў сярод іх, у іншых бабুলі-дадулі — будысты, але большасць не мае да рэлігіі ніякіх адносін. Але каб добра спяваць духоўную музыку, трэба мець духоўны досвед... І тут ёсць месца цуду! Нядаўна мы спявалі твор Кірыла Волкава «К Богородице прылежно ныне прітечем». Гэта выбітны маскоўскі кампазітар, яго твор заснаваны на двухгалосці, напісаным у стылізацыі знамянага распеву, музыка вельмі глыбокая.

І вось не ведаю, за кошт чаго, як і што на іх дзейнічае, але, нічога не разумеючы, толькі доўга распяваючы склады, інтуітыўна яны робяць усё правільна! Гэта фантастычна, гэта здзіўляе: адчуваюць далёкую ад іх традыцыйную музыку! Якім чутцём? Магчыма, праз тое, што па сваёй прыродзе кітайцы вельмі музыкальны. Я не навязваю, а проста хачу, каб усё было глыбока асэнсавана, адчуць усё інтанацыйна...

— Неўзабаве студэнты атрымаюць дыпламы аб сканчэнні ўніверсітэта...

— У хуткім часе ўдзельнікі хору вяртаюцца ў Кітай. Таму цяпер наша задача — перакласці многія песні на кітайскую мову. Мне хочацца, каб маладыя спецыялісты ў сябе на радзіме папулярывалі розную музыку, бо ў Кітаі найчасцей спяваюць нацыянальнае. Чаму б не разнастаіць іспанскімі кампазітарамі, філіпінскімі ці іншымі? Хочацца адаптаваць харавую літаратуру, каб яна распаўсюджвалася ў Кітаі.

Гутарыла Яна БУДОВІЧ

Свята творчых пошукаў

Пяты раз прайшоў Мінскі адкрыты конкурс харавых і сольных спеваў «Вясновы спеў», які стаў важнай падзеяй культурнага жыцця не толькі сталіцы, але і ўсіх рэгіёнаў Беларусі. У музычным фестывалі вакальна-харавога выканальніцтва прынялі ўдзел больш за паўтары тысячы дзяцей з усіх абласцей краіны. Магштабнае творчае спаборніцтва ахапіла 57 харавых калектываў і 78 салістаў з усёй Беларусі і прадставіла ўсе напрамкі вакальнага мастацтва: акадэмічнае, народнае, эстраднае.

Больш за дзесяць гадоў прайшло з моманту падрыхтоўкі першага конкурсу «Вясновы спеў», ініцыятарам правядзення і ідэйным натхняльнікам якога стаў Аляксей Іванавіч Снітко — харавы дырыжор, старшыня Мінскай харавой метадычнай секцыі, даследчык мастацтвазнаўства, дырэктар Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя Міхаіла Глінкі.

Арганізатары — праўленне культуры Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта сумесна з Мінскім дзяржаўным музычным каледжам імя М. Глінкі, Мінскай гарадской метадычнай секцыяй па спецыяльнасці «Харавыя дысцыпліны» і дзіцячымі музычнымі школамі мастацтваў № 1 імя Л. Александровскай і № 17 г. Мінска. У конкурсе прынялі ўдзел салісты і харавыя калектывы Мінска, Магілёва, Маладзечна, Жлобіна, Барысава, Оршы, Наваполацка, Бабруйска, Кіраўска, Лагойска, Докшыц, Рэчыцы, Стоўбцаў, Фаніпала, Радашковіч, Бараўлян, Ганцавіч, Мастоў. З іх больш за 70 удзельнікаў сталі лаўрэатамі, больш за 60 атрымалі званне дыпламантаў конкурсу.

Цікавыя конкурсныя праграмы спрыялі рэалізацыі асноўных мэт: захаванне і развіццё найлепшых традыцый дзіцячага харавога і сольнага выканальніцтва мастацтва, выхаванне патрыятызму, развіццё творчага супрацоўніцтва. Конкурсныя праслухоўванні праводзіліся

ў адпаведнасці з патрабаваннямі арганізатараў конкурсу. Напрыклад, удзельнікам у намінацыі «Акадэмічныя харавыя спевы» неабходна было выканаць твор беларускага кампазітара або апрацоўку беларускай народнай песні, а таксама твор заходнеўрапейскага або рускага кампазітара і, самае галоўнае, выкананне твора патрыятычнай тэматыкі.

На гала-канцэрте ў канцэртнай зале «Верхні горад» аматары і прыхільнікі музычнага мастацтва мелі магчымасць пачуць найлепшыя выкананні ўдзельнікаў конкурсу, удастоеных звання «Лаўрэат I ступені». Адкрылася свята беларускай народнай песняй «Вясна на калачку» ў выкананні госця конкурсу — народнага хору «Бліскавіца» Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя Міхаіла Глінкі (мастацкі кіраўнік Ганна Мілавідава).

Конкурс — гэта заўсёды падзея для ўдзельнікаў, для тых, хто яго рыхтаваў. І, як адзначаў член журы, прафесар кафедры беларускай народна-песеннай творчасці Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Уладзімір Зяневіч: «Для нас конкурс — гэта перш за ўсё сведчанне таго, што традыцыі працягваюцца, што ёсць пераемнасць пакаленняў».

У выкананні пераможцаў, удастоеных звання «Лаўрэат I ступені», Кацярыны Фурсевіч (гімназія № 17 г. Мінска), Марыі Тэрзі (цэнтр практыкі МДМК імя М. Глінкі), узорнага ансамбля народнай песні «Вясёлка» (сярэдня школа № 1 г. Мінска, кіраўнік — Н. М. Таберка) прагучалі календарна-абрадавыя і жартоўныя беларускія народныя песні. Для ўзнагароджання лаўрэатаў у намінацыі «Акадэмічныя харавыя спевы» было запрошана 30 харавых калектываў, з якіх шэсць былі ўдастоены дыпламаў лаўрэата I ступені.

З прывітальным словам выступіла член журы, заслужаная артыстка Рэспу-

блікі Беларусь Наталля Міхайлава. Яна звярнула ўвагу на стабільнасць у прафесійным росце дзіцячых харавых калектываў, падкрэсліўшы: «Калі мы не стаміліся на працягу гэтых двух дзён праслухоўваць, гэта значыць, што майстэрства нашых калектываў дасягнула такога ўзроўню, які лічыцца канцэртным».

Народны хор «Бліскавіца» Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя Міхаіла Глінкі, мастацкі кіраўнік Ганна Мілавідава.

Упершыню пераможцам конкурсу «Вясновы спеў» стаў зусім юны харавы ансамбль хлопчыкаў цэнтра практыкі Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М. Глінкі (кіраўнік Л. А. Стульская, канцэртмайстар М. П. Троць), выкананне якога запомнілася слухачам песняй «Ляці, голуб».

У год міру і стваральнай працы прыхільнікі харавога мастацтва разам з удзельнікамі хору «Belcanto» (кіраўнік І. М. Яфіменка) дзіцячай музычнай школы мастацтваў № 19, у выкананні якога прагучаў фрагмент кантаты Ж. Металізі «Свет вачыма дзяцей», мелі магчымасць задумацца аб захаванні міру на зямлі. Юныя артысты ўзорнай студыі «Аванц» Цэнтра дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі «Кантакт» г. Мінска выканалі песню сучаснага беларускага кампазітара І. Мельнікава «Радзіма мая».

Гісторыя конкурсу пачыналася з намінацый, якія адлюстроўвалі два напрамкі: музыка акадэмічная і народная. Але пяты юбілейны конкурс «Вясновы спеў»

дапоўніўся яшчэ адным, які карыстаецца заслужанай папулярнасцю ў глядачоў і прыхільнікаў музыкі, — эстрадным. Сёлета ў конкурсе ўпершыню спаборнічалі ўдзельнікі намінацыі «Эстрадны сольны спеў». Сярод 15 канкурсантаў толькі два выканаўцы былі ўдастоены звання лаўрэата I ступені — Лізавета Бяганская (ДМШМ № 1 імя Л. Александровскай) і Марыя Сядых (гімназія № 8 г. Мінска). На сцэне іх узнагароджвалі адразу два кампазітары: народны артыст Рэспублікі Беларусь Эдуард Ханок і старшыня Беларускага саюза кампазітараў Алена Атрашкевіч, песню якой — «Адлётала птушачка» — лірычна і пяшчотна выканала Лізавета Бяганская.

Конкурс «Вясновы спеў» за 10 гадоў стаў не толькі творчым спаборніцтвам выканаўцаў, але і святам творчых пошукаў і ініцыятыў са-
мых таленавітых музыкантаў, якія былі адзначаны спецыяльнымі дыпламамі за канцэртмайстарскае, дырыжорскае майстэрства, за захаванне традыцый дзіцячага акадэмічнага харавога і сольнага выканальніцтва, а сёлета — спецыяльным дыпламам партнёра конкурсу — Беларускага саюза кампазітараў — «За захаванне нацыянальных традыцый дзіцячага эстраднага выканальніцтва».

Звання Гран-пры V Мінскага адкрытага конкурсу харавых і сольных спеваў «Вясновы спеў» быў удастоены хор хлопчыкаў і юнакоў імя І. А. Жураўленкі Рэспубліканскай гімназіі-каледж пры БДАМ (кіраўнік Сямён Кліманаў). Песня Алены Атрашкевіч на словы Барыса Макаравіча «Вясновы спеў» у выкананні зводнага хору стала заключным гімнам V Мінскага адкрытага конкурсу харавых і сольных спеваў, дзе «напеў вясны будзе ліцца» праз з'ядныя шматгалосы хор юных артыстаў яшчэ многія гады.

Наталля КАРДАШОВА
Фота даслана аўтарам

Калі душа напоўнена паэзіяй

У Доме літаратара прайшоў юбілейны творчы вечар мастацкага кіраўніка Тэатра паэзіі Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, артысты тэатра і кіно, танцоўшчыцы, вядучай мерапрыемстваў Вольгі Багушыньскай.

На працягу васьмі гадоў на кожным выступленні Тэатра паэзіі таленавітая юбілярка папулярнае творчасць класікаў сусветнай літаратуры і вершы сучасных беларускіх аўтараў, прыгожа нясе ўзнёслае паэтычнае слова. Таму Міхась Пазнякоў, старшыня Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, заснавальнік і дырэктар Тэатра паэзіі, уручыў Вольге Багушыньскай заслужаны ўзнагароды: граматы ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі» за падрыхтоўку шматлікіх паэтычных спектакляў, высокае артыстычнае майстэрства і ў сувязі з юбілейным днём нараджэння, а таксама ганаровую граматы Мінскага гарадскога аддзялення ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі» за шматгадовае служэнне паэзіі, стварэнне паэтычных спектакляў, высокае прафесіяналізм і адметнае акцёрскае майстэрства. Міхась Паўлавіч прызнаўся, што лічыць стварэнне Тэатра паэзіі адным са сваіх найвялікшых дасягненняў, і падарыў яю мастацкаму кіраўніку верш-прывітанне «... Чараўніцы, што даруе ўсім вясну».

Павіншаваў артыстку ў ўладальнік «Залатога Віцязя-2022», вядомы паэт, перакладчык, публіцыст, празаік, літаратурны крытык, галоўны рэдактар часопіса «Новая Неміга літаратурная» Анатоля Аўруцін. Анатоля Юр'евіч адзначыў, што Вольга — зорка кожнага паэтычнага мерапрыемства, муза кожнага паэта, падарыў юбілярцы новую кнігу і прадэкламаваў новыя вершы.

Да слоў віншавання далучыліся і вядомыя беларускія паэты і барды Фёдар Баравы, Таццяна Жылінская, Людміла Воранава, Тэрэза Глазюўская.

Адгукнуліся ў сэрцах прысутных выступленні паэта, кампазітара, выканаўцы песень Анатоля Длускага і вакалісты, лаўрэата шматлікіх конкурсаў і фестывалаў Надзеі Бронскай.

Вольга Багушыньска з пяці гадоў займаецца танцамі. І вось ужо дваццаць гады выступае ў ансамблі армянскага танца «Эрэбуні». Кіраўнік ансамбля Рузана Аванесян прызналася са сцэны, што не ўяўляе «Эрэбуні» без таленавітай танцоркі, бо лічыць юбілярку найлепшым падарункам танцавальнага калектыву.

Гарачымі апладысмантамі сустрэлі госці выступлення ансамбля «Эрэбуні». Армянскія танцы «Адраджэнне» і «Кінто» запалілі незгасальнымі зоркачкамі ў сэрцах беларусаў.

Святлана Яфрэмава, педагог, сцэнарыст і рэжысёр, адзначыла, што душа юбіляркі інтэрнацыянальная. Таму і падарунак Святланы Барысаўны склаўся з паэтычных радкоў Булата Акуджавы, Рамэна Ралана, Расула Гамзатава.

Заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь, акцёр тэатра і кіно, гумарыст, пісьменнік, рэжысёр, сцэнарыст Яўгеній Крыжановскі шчыра павіншаваў Вольгу Багушыньску з юбілеем, адзначыў яе высокае акцёрскае майстэрства і запрасіў на новыя кіназдымкі.

Сваё майстэрства паказаў і Тэатр паэзіі, мастацкім кіраўніком якога з'яўляецца юбілярка, а рэжысёрам — Ганна Красоўская. Тэатралізаваная мініяцюра «У краі прамяністай яямлі» па матывах спектакля па творах вядомай паэтэсы, уладальніцы «Сярэбранага Віцязя» Наталлі Саветнай была прасякнута верай, што дабрыня і святло заўжды прывядуць чалавека да спраўднай праўды жыцця.

Яскравае выступленне народнага артыста Беларусі, заслужанага дзеяча культуры, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі, кампазітара Эдуарда Ханка стала незабыўным падарункам як для Вольгі, якая чула прызналася словамі Лізаветы Палеес: «Музыкі хочеця!» — так і для прысутных.

З захапленнем госці назіралі за пераўвасабленнем таленавітай юбіляркі: вась Вольга ўзнёсла чытае прозу Чынгіза Айтматава. Вось шчыра дэкламуе вершы сучасных беларускіх паэтаў Міхаса Пазнякова, Анатоля Аўруціна, Лізаветы Палеес, Наума Гальпяровіча, Фёдара Баравога, Уладзіміра Тулінава, Наталлі Саветнай, Тэрэзы Глазюўскай... Вось імянініца саліруе ў армянскіх танцах. Вось імправізуе ў пары з артыстам Яўгенам Крыжановскім у «Польскім кабарэ» і прыгожа чытае верш на польскай мове. Вось яна на экране ў якасці настаўніцы малыванія ў «Прыколах 13-й школы». Вось іграе ў Тэатры паэзіі. А вось Вольга — шчаслівая матуля каля сваіх сыночкаў, такіх жа прыгожых і таленавітых — захапляецца, як сын Роберт, артыст Тэатра паэзіі, пераможца шматлікіх конкурсаў, прафесійна чытае вершы Кацярыны Роўды і Алены Стэльмах. Вось Вольга-беларусачка прызнаецца ў любові да роднага краю і сваёй сям'і. Вось яна — клапатлівая і ўдзячная дачушка — каля сваёй любай матулі Святланы Міхайлаўны. І ўсе ролі, якія выконвае Вольга Багушыньска на сцэне і ў жыцці, шчырыя, прыгожыя, зорныя, бо яе душа спраўды напоўнена паэзіяй!

Валянціна ДРАБЫШЭўСКАЯ
Фота Лізаветы КАБЕЦКАЙ

Для нас, узбекістанцаў, гэтая дарога — яшчэ і хвіліны ўспамінаў. Нават для тых, хто тут ніколі не быў. Памяць пра некалі адзіны еўразійскі кангламерат, пра сустрэчы з беларусамі ў нас, пра вядомыя імёны, прачытаныя кнігі. А ў кагосьці, як у пісьменніка і рэдактара Кучкара Наркабіла, памяць пра блізкіх, на долю якіх выпала паліць крывёй зямлю, што адвечна супрацьстаіць злу. Менавіта тут адчуваеш той цэнтр зямной прасторы, дзе наканавана згасаць злему агню сусветных нашэсцяў.

людзей добрых, чухлых і цяплівых, якія захавалі душэўнае святло і цеплыню насуперак усяму, што робіць жорсткім, і разбуральнай сіле ваеннай гісторыі.

Прыклады? Іх мноства. Можна, беларусам такое зусім не падасца дзіўным, але гэта і цудоўна. У супермаркце на маё пытанне: «А дзе мне знайсці тое і тое?» прыбральшычыца кідае сваю швабру і ануць за руку вядзе да нейкіх далёкіх прылаўкаў, знаёміць з прадаўцамі аддзела, просіць прабаўняння, што даўжэй не можа мяне суправаджаць, а прадаўшычыцы цэлым

Як тут было не адгукнуцца паэту Сіражыдзіну Рауфу, які перакладаў на ўзбекскую мову творы беларускага генія. І гучалі паралельныя тэксты, рытмічна блізкія і сугучныя радкі, ідэнтычныя па раскрыцці думкі.

Узел у XXX Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўцы-кірмашы — важная частка беларускай праграмы. Кіраўнік нашай групы Салім Ашур, саветнік старшыні нашага пісьменніцкага саюза і паэт, уручае прывітальнае пасланне народнага паэта Узбекістана, старшыні СП Сіражыдзіна Саіда, а мы спяшаемся на вечар

Зямля пад белым крылом

Сустрэча з іншай краінай і народам заўсёды пачынаецца з візуальнага ўспрыняцця, з карціны для вачэй.

Прастора і паветра — вось першае ўражанне ад убачанага ў Беларусі. І гэта не толькі прастора аэрапорта, натуральна адкрытая. Сталічны горад, у адрозненне ад усіх сталіц свету, нідзе не цесны, расхінуты і шырокі пад апярэннем белых аблокаў, як Палессе пад крылом бусла. Шырокія вуліцы, прасторныя плошчы і паўсюль паветра, лясное паветра. А дарога, якая ідзе сярод бяроз і ялін, гарманічных і лёкіх, настройвае на прыгожае, набліжае нас да чаканага — да сустрэчы з сябрамі.

У Музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

І, вядома, глядзячы на беларускі пейзаж за акном, перабіраеш імёны вялікіх беларусаў, пісьменнікаў і мысліцеляў. Задаеш сам сабе пытанне: «А каго ты памятаеш?» З далёкіх — Францыска Скарыну, Сімяона Полацкага. Потым Янку Купалу, Максіма Багдановіча, кнігі Якуба Коласа, Васіля Быкава, Уладзіміра Караткевіча, Максіма Танка. Усе яны чытаны і перачытаны, яшчэ тады... Тады, вядома, па-руску. А зараз ужо і па-ўзбекску. Усё XX і цяперашняе стагоддзе ўзбекская літаратура напружана ўбірае, нібы ўдыхае, сусветную культуру, вялікую кніжнасць. І амаль няма значных узбекскіх аўтараў, хто б не прыклаў сіл для прыўнясення ў культурную скарбніцу сваёй краіны прачытанае ім на іншай мове, не стаў бы руілівым перакладчыкам. І гэта не толькі класіка, але і нашы сучаснікі. Ужо працуючы ў Саюзе пісьменнікаў, пазнаёміўся з творчасцю Алеся Карлюкевіча, Алены Стэльмах, Віктара Шніпа і іншых.

Я не апісваў у дзённым сваё знаходжанне ў Беларусі — гэта так выдатна зрабіў наш таварыш па паездцы Кучкар Наркабіл, які апублікаваў свае нататкі ў газеце «Kitob dunyosi» («Кніжны свет»). Але я ўваскрашаю тое ўражанне, што засталася ў маёй памяці, як застаецца ў памяці карціна, якая ўразіла цябе, як міраж ці паўночнае ззянне, што застаюцца ў табе назаўжды. А гэта ў першую чаргу людзі — дзіўноса садружнасць

кансіліумам вырашаюць, якую менавіта каўбасу мне варта з'есці сёння, а якую прывезці дахаты. Беларусы, можа, вы гэтага не заўважаеце, для вас гэта звычка — шчаслівыя вы людзі! А тое, што машыны ў вас цяпліва прапускаюць усіх пешаходаў, — таксама звычка? А дзе яшчэ ёсць такое? І разумееш, што значнасць нацыянальнай культуры акрэсліваецца не толькі так званай «гістарычнай спадчынай» з яе мастацкай значнасцю, але тым, як яна разліта ў душах сучаснікаў, у сэрцы жывога народа. Задумваешся, якім словам вызначыць гэту дабрыву, бо гэта не проста дабрыва, гэта — «любоўнасць».

Пра ўсё гэта мне хацелася сказаць, перш чым перайсці да апісання літаратурных сустрэч, дзе мне практычна ўпершыню давялося пачуць гучанне беларускай гаворкі, якую, на жаль, не так часта сустранеш у горадзе. З вуснаў нашых гаспадароў лілося мілагучнае, у якім мы ўлоўлівалі нешта ад рускай мовы, беларускае словагучча, падобнае на спеў ляснога ручая ці крыху прыглушаны гартанны воплеск гаворкі лясных птушак. І такая радасць, што многае зразумела; і так цудоўна, што крыху па-іншаму. Бо іншае — таксама наша, агульнае..

Сустрэча ў Саюзе пісьменнікаў... Вочнае знаёмства, сяброўская і прафесійная гутарка. І тут жа газета «Літаратура і мастацтва», цалкам прысвечаная пісьменніцкаму Узбекістану. Мы таксама заўсёды імкнуліся публікаваць штосьці пра нашых гасцей, іх творы, але ўвесь нумар!.. Нашы калегі з журналісцкай жылкай прыйшлі ў захопленне і забіралі нумар за нумарам — паказаць па прыездзе ўсім датычным, усім згаданым. І, вядома, знаёмства з самім старшынёй саюза, Алесем Карлюкевічам, які ўразіў нас спалучэннем у сабе дамашняй гасціннай лагоднасці з назіральнасцю чалавека, які глыбока мысліць і рэальна разумее розныя бакі няпростага сённяшняга жыцця. Абаяльнасць, уменне трымацца па-сяброўску тут у кожнага вельмі натуральныя. Мы ўсе адчулі эмацыянальнае цяпло і душэўную прыхільнасць.

А потым сустрэча ў Беларускім дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры... Кароткі апавед гаспадароў, за якім адчуваўся такі глыбокія веды і шкадаванне, што не паспяваюць распавесці больш. Мы фатаграфуем, запісваем, задаём пытанні. І затым едем на сімпозіум «Пісьменнік і час». Назва цалкам традыцыйная, але зразумела, што згаданы «час» пастаянна змяняецца, заўсёды розны, а цяпер асабліва. Для нас было важна выявіць агульнае ў задачах літаратурнага жыцця нашых краін: знайсці шляхі фарміравання пакалення, якое чытае. Ва Узбекістане гэта не толькі грамадская, але і агульнадзяржаўная задача, зацверджаная прэзідэнцкімі ўказамі. Яшчэ раз адчулі, што прыехалі не толькі сустрэцца і намеціць планы, але і вучыцца адзін у аднаго, пераймаць вопыт.

Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа падрыхтаваў для нас адмысловую праграму. Апроч агульных звестак пра жыццё і дзейнасць пісьменніка, мы пачулі падрабязны апавед пра знаходжанне беларускага класіка ў нашай краіне, пра яго стаўленне да Узбекістана, узбекскіх сяброў і знаёмых, слухалі фрагменты дзёнікаў і вершы, прысвечаныя нашаму краю.

узбекскай паэзіі ў гонар 120-годдзя нашага класіка, народнага паэта Узбекістана Гафура Гуляма. Да прыезду мы лічылі, што гэты паэт малі знаёмы беларусам, але быў падрыхтаваны цэлы канцэрт: чыталі на беларускай і ўзбекскай, музычныя нумары, фальклорны ансамбль.

На наступны дзень адбыўся вечар Наваі ў тэатральнай зале Дома літаратара. І зноў падрыхтаванасць гаспадароў: яны самі, студэнты з Узбекістана, якія навучаюцца тут, арганізавалі выдатны вечар. Кіраўнік Міжнароднага грамадскага фонду Алішэра Наваі адкрыў яго кароткім, але неабходным і мудрым уступам.

У апошні дзень перад ад'ездам мы пабывалі на агракамбінаце «Дзяржынскі». Здаецца, што гэта не вельмі стасуецца з тэмай літаратуры і мастацтва, але не:

Падчас круглага стала ў Доме літаратара.

гістарычныя помнікі на яго тэрыторыі, жывыя ўражанні ад знаходжання ў партызанскім лагеры ваеннага часу не пакінулі нас аб'якавымі. Без гэтага, магчыма, наша ўражанне ад краіны, яе гісторыі і культуры было б не зусім поўным.

Бела-русь... Так, само слова «белы» як сімвал усяго светлага і чыстага, напэўна, не раз абыгрывалася літаратарамі, якія апісалі і ўслаўлялі гэтую зямлю. Але выдатна, што слова «белы» ва ўзбекскай мове мае нават шырэйшае значэнне, чым у рускай. Так, гэта і чысты, і ясны, але яшчэ і яркі, светлы, добры. Чыстая душа, добрае сэрца — белыя. Добрасардэчны чалавек — гэта чалавек з белым сэрцам — *оққунли инсон* (беласардэчны чалавек). Ці не такія яны — беларусы, ці не такая сама беларуская зямля?

Ці расумееш яе. Але я чым больш спазнаю Беларусь, тым больш люблюся ў яе. Для мяне было загадкай, як пацярпелі ад сусветнай жорсткасці народ здолее застацца настолькі мяккім, цяплівым і любячым. Мне давалі розныя тлумачэнні, лагічна важкія, але я так і не знайшоў пераканаўчага адказу на маё пытанне. А калі няма лагічнага тлумачэння з'яе, застаецца адчуванне цуду. Ды так яно і ёсць — цуд. Загадкаваасць, неспасціжнасць — неабходны складнікі прыгажосці. Прыгажосць прыроды, прыгажосць горада і лесу, прыгажосць людскіх душ — яны, пэўна, і выяўляюцца ў літаратуры, у шапачцы, быццам лістога, гармоні беларускай гаворкі, у яе паэтычнасці і пранікнёнасці. Няхай Бог захоўвае гэты невычэрпны цуд і даруе нам шчасце судакранання з ім — цудам беларускай зямлі.

Мікалай ІЛЬІН,
старшы супрацоўнік сакратарыята Творчых аб'яднанняў Саюза пісьменнікаў Узбекістана
Фота Кастуся ДРОБАВА

Экскурсія ў Музеі гісторыі беларускай літаратуры.

Кветка з літпалетка

Агонь пушчанскіх пралесак

Сціплая кветачка насычанага глыбокага фіялетавага адцення, якое паэты любяць параўноўваць з колерам вачэй каханых, прыгожая аздоба нашых бароў і паляў, насалода для позіркаў аматараў лясных прагулак... У назве расліны адлюстраваны арэал асноўнага яе распаўсюджвання: гэта пралеска, адна з найпапулярнейшых кветак Беларусі! Так называецца і навукова-метадычны часопіс, і літаратурнае аб'яднанне, і літаратурны альманах, і чыгуначная станцыя, і дзіцячы сад, і санаторый, і медыцынскі рэабілітацыйны цэнтр, і нават салата!.. Здавалася б, што агоньнага ва ўсяго гэтага з раслінай?.. Відаць, справа ў любові да кветкі, у найлепшых асацыяцыях, што яна выклікае...

Пралеска, хоць і крохкая з выгляду, сціплая і нясмелая ў сваёй някідкай прыгажосці, — добры прыклад таго, колькі падманлівай можа быць знешнасць. Адна з першых яна з'яўляецца з-пад снегу, калі іншым раслінам яшчэ толькі сняцца цёплым сонечным промні і казытанне матыльковых лапак, скрозь стыльную глебу ўпарта цягнецца да святла, не баіцца ледзяных подыхаў зімы, што канае ў агоніі згасання, з апошніх сіл чапляючыся напластаваннямі снягоў і наледзяў за яры, схілы, пагоркі...

Настолькі моцная прага жыцця, голад па нябесных прасторах, па касмічных сусветках, што, нягледзячы на рызкую загінуць ад магчымых яшчэ моцных на пачатку вясны начных прымаразкаў, парасткі пралесак прабіваюцца, прадзіраюцца скрозь звыкла доўгі сон і красуюць, узіраюцца ў вышыню, люструюць бяздонне сінечы над сабою...

Цудоўна перададзена супрацьстаянне знешняй крохкаці кветкі і навакольнага свету ў вершы Веры Вярбы: «Белыя бярозы // Спалі на ўзлеску, // Як сваю залуюку // Узняла пралеска. // Тоненькую ножку // З-пад пярэнь белай // На зямлю пралеска // Ставіла нясмела...»

Працываны ўрываць з твора «Пралеска» (1959), што ўвайшоў у зборнік дзіцячых вершаў з аднайменнай назвай у 1969 годзе. У вобразе кветкі нібыта адлюстравалася нясмеласць, нерашучасць, але гэта толькі першапачатковае назіранне — насамрэч, колькі мужнасці і дзёркасці патрэбна, каб быць першапраходцам!.. Магчыма, гэта тое, што было і ў характары паэтэсы: Мікола Аўрамчык згадваў, што ў юначым узросце яна любіла жартаваць і кпіць з хлопцаў-паэтаў, была дзёркай і свабодалюбай.

Любоў — галоўны матыў у творы Раісы Баравіковай (1981):

...Не здрадзь сабе. Падзьме віхура сечы — пралеска ў пушчы вырасце з крыві...
Скрыжуй свой лёс з надзеямі галечы,
ёсць кары меч, і ёсць палон любі.
Жыццё адно. Ноч за яго абсягам.

Катрынка долю выплача ў журбе.
І стане доля ратных дзён працягам —
не здрадзь сабе!

Вось яна, сапраўдная ўнутрана агнявая моц прастай някідкай кветкі! Яна выпела, напоеная сокамі нашай спрадвечнай зямлі, укормленая яе легендамі, марамі і памкненнямі...

Пра каханне, юначае, сціплае і ў той жа час штосьці такое, з чым галоўны герой сустракаецца ўпершыню, і таму яно для яго як *terra incognita* — апавяданне Міхасы Зарэмбы «Пралескі». Рэма вырашай падарыць на дзень нараджэння аднакласніцы букет лясных кветак, але сутыкаецца з кніпамі і насмешкамі «старонніх назіральнікаў»: перад хлопцам — дылема. Ён альбо замкнецца ў сабе, стаішы, задушышы ў душы светлае пачуццё, альбо насмеліцца трымаць ца да канца, і хай будзе як будзе! Карцінка, намалёваная аўтарам, — шэдэўр: ні адняць, ні даваць: «На сонечным грудку пад кустом арэшніка стаялі сніваккі пралескі. Іх было многа, нібы хто са жмені сыпануў. Яны толькі што прачнуліся і пад першымі промянямі сонца ў дрымотнай мявасці пацягваліся і жмурыліся. Іскрыстыя расінкі, прыляпіўшыся да квольчых светла-блакітных пясцістаў, ігралі на сонцы вялікімі бурштывічкамі».

Апавяданне гэтае адрасавана падлеткам, таму, відаць, і асацыяцыя відэаюная: першае каханне — букет першынаў для каханай...

Але, магчыма, аўтар зрабіў такі акцэнт і ненаўмысна: спрэс у гісторыі беларускай літаратуры згадка пралескі сімвалізуе каханне, прыгажосць пачуцця і яго аб'екта, нават калі твор на зусім іншую тэму. Так, у вершы Уладзіміра Караткевіча «Орша» чытаем:

Як толькі цёмнаю ноччу
Вочы я закрываю,
Адразу я Оршу бачу
З яе няяркай красой,
З бярозамі над Арышцай,
З вяслёлым сонейкам мая,
З блакітмай першых пралесак
У косках каханай маёй.
(1955)

Надзвычай кранае вобраз раслінкі, створанай паэтэсай Людкай Сільновай, — просты, нумудрагелісты, але разам з тым блізкі і зразумелы, мусіць, кожнаму:

Нібыта сціплым пралескі
Вясной, з-пад змерзлага травы, —
Твае, мой мілье, эсэмэскі
Ускрыкнуць ціха, што жывы

Наш свет любові — свет нябесны! —
Пляя цыжкіх снягоў зімы...
(красавік, 2023)

У вобразе няма супярэчнасцей у плане сціпласці — смеласці: так, суразмоўна лірычнай гераіні (як, напэўна, і кожнаму на яго месцы) трэба пэўна рашучасць, каб гаварыць аб сваіх пачуццях.

Настолькі моцна ўрасла пралеска ў нашу карціну свету, што пры гэтым яна проста не можа быць нялекавай, сама для сябе, бескарыснай для здароўя і фізічнай моцы чалавека. Насамрэч, *Hepatica nobilis Gars* на лаціне, шматгадовая травяністая расліна, распаўсюджаная ў ялова-ліставых і яловых лясах, з'яўляецца ядавітай. Але ж любяць яды могуць быць лекамі, калі ўзяць правільную ўдзельную вагу. Так, пралеска карысная пры лярчэнні жаўтухі, ліхаманкі, залатухі, кашлю і галаўнога болі. Таксама ёй лечыць хранічныя бранхіты.

Таша ШПАКАЎСКАЯ, фота аўтара

зваротная сувязь

Аты-баты, ішлі салдаты...

Канал «Культура» Беларусі радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкай і пазнавальнай праекты. Пачуць вершы беларускіх аўтараў у праекце «Адным штрыхом» можна тройчы на дзень. Раніцай і вечарам у праграме «Радыёсерыял» гучыць фантастычны раман Герберта Джорджа Уэлса «Чалавек-невідзімка».

Праграма «Літаратурная анталогія» гэтым разам прапануе старонкі рамана Івана Шамякіна «Крыніцы». У «Радыё-бібліятэцы» двойчы на дзень слухайце твор Васіля Быкава «Трэцяя ракета». Суботнім вечарам выходзіць перадача «Літаратурныя гісторыі», дзе гучыць апавяданні айчынных аўтараў.

У праекце «Прачулым радком» — вершы Паўла Пруднікава.

Змест перадачы «Радыётэатр плюс» (пачатак эфіру ў 21.30) у выхадныя складуць дзве часткі спектакля «Кар'ер» паводле рамана Васіля Быкава. Эфір прысвечаны Дню Перамогі.

Юным прыхільнікам мастацкага вшчання канал «Культура» прапануе з панядзелка да пятніцы чытанні ў межах праекта «Ласціпныя. Нястомныя. Кемлівыя». Да Дня Перамогі (з 5 да 9 мая) прагучыць пастаноўка з фонду Беларускага радыё «Мы з Санькам» паводле апавесці Івана Сяркова «Мы з Санькам у тыле ворага», таксама слухайце твор Алега Грушчэка «Рыцар Янка і каралеўна Мілана» (музыка Аляксандра Літвіноўскага). Штовечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для маленькіх.

У выхадныя ў перадачы «Дзіцячы радыётэатр» прагучыць радыёпастаноўка «Адай тое, што дома не пакінуў» паводле беларускай народнай казкі ў апрацоўцы Алеся Якімовіча, кітайска народная казка «Залатая лілея», спектакль «Ізноў Чырвоная Шапачка» паводле твора Артура Вольскага і беларуская народная казка «Дзіва».

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам сваёга нумара штогдынёвіка «ЛіМ». У выхадныя радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» пісьменніка, публіцыста Навума Гальперовіча прапануе сустрэчу з паэтэсай з Полацка Галінай Загурскай. Новы выпуск праекта «Літаратура на радыё» прагучыць у чывер.

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

8 мая — 90-гадовы юбілей святкуе Ніна Давыдзенка (1933), беларуская артыстка балета, народная артыстка Беларусі.

8 мая — 65-годдзе адзначае Аляксандр Казакоў (1958), беларускі акцёр, заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь.

9 мая — 110 гадоў з дня нараджэння Васіля Івашына (1913—2009), беларускага літаратуразнаўца, педагога, паэта.

9 мая — 70-гадовы юбілей святкуе Наталія Паўлоўска (1953), беларускі мовазнаўца, педагог.

9 мая — 75-годдзе адзначае Генадзь Бубнаў (1948), беларускі паэт, перакладчык, эсаіст.

10 мая — 140 гадоў з дня нараджэння Янкі Маўра (сапр. Фёдарав Іван Міхайлавіч; 1883—1971), беларускага пісьменніка, перакладчыка, аднаго з пачынальнікаў беларускай дзіцячай літаратуры, заслужанага дзеяча культуры БССР.

10 мая — 100 гадоў з дня нараджэння Віктара Трыхманенкі (1923—1998), беларускага празаіка.

10 мая — 90 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Вітко (1933—2020), беларускага жывапісца.

10 мая — 85-годдзе адзначае Іван Канаковіч (1938), беларускі празаік.

12 мая — 75-годдзе святкуе Антаніна Гурчанкова (1948), беларуская мастачка дэкарацыйна-прыкладнага мастацтва.

12 мая — 75-годдзе адзначае Леанід Некрашэвіч (1948), беларускі спявак, заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь.

12 мая — 65 гадоў з дня нараджэння Марыны Несцярчук (Жаваранкавай; 1958—2023), беларускай мастачкі дэкарацыйна-прыкладнага мастацтва.

13 мая — 90 гадоў з дня нараджэння Аляксандра Кішчанкі (1933—1997), беларускага мастака, народнага мастака Беларусі.

Календар падрыхтаваны БДАМЛМ

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

11 мая — у дзіцячую бібліятэку № 3 (вул. Герасіменкі, 40) на творчую сустрэчу з пісьменнікам Уладзімірам Мазго. Пачатак у 13.00.

11 мая — на спектакль «Прабуаўна сукенка» з удзелам маладых пісьменнікаў, які абдузнецца на філфаку БДУ (вул. К. Маркса, 31). Пачатак у 14.25.

11 мая — у публічную бібліятэку № 7 (вул. Пляханова, 97/4) на літаратурна-музычнае свята «Гэта наша з табой Перамога!». Пачатак у 16.00.

14 мая — у дзіцячую бібліятэку № 5 (вул. Русіянава, 48) на творчую сустрэчу з пісьменніцай Ірынай Токаравай. Пачатак у 12.00.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, гарадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукю
Віктар Гардзев
Уладзімір Гішамедэў
Вольга Дадзімава
Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфарыў
Мікалай Чарніц
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны скартар — 377-99-73
аддзелы крытыкі і бібліяграфіі;
прэсы і пазіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індыксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для інстактаў;
63852 — ведамасы;
63880 — ведамасы льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісанні ў друку 04.05.2023 у 11.00
Ум. друку арж. 3,72
Наклад — 694

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 1042
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакі прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэагуюць.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыі, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

